

**Др Светислав
Љ. МАРКОВИЋ**

Факултет техничких наука,
Чачак
svetislav.markovic@vstss.com

**Братислав
Н. СТОЈИЉКОВИЋ**

Музеј Николе Тесле, Београд
bratislav.stojiljkovic@tesla-
museum.org

ИВАЊИЧКО СРЕДЊОШКОЛСКО ОБРАЗОВАЊЕ ЗАЧЕТО ЈЕ ПРЕ СТО ГОДИНА

АПСТРАКТ: *Сто година је прошло од дана када су два учитеља заочела више образовање у варошици на толијској Моравици. Од ембриона названој Виша основна школа развио се један за овај град изузетно важан организам, њун снаге и животи, који се зове Ивањичка гимназија. Са више од 50 наставника и око 500 ђака, бројним кабинетима и лабораторијама, савременим наставним средствима и модерним компјутерским уређајима, бољом библиотеком, уређеном и удобном школском зградом, дворитом оилемењеним сторитским штеренима и са веома садржајним културним живоитом који љулсира међу њеним зидовима, ширећи свој уицај далеко изван уској крута школе, дочекала је Ивањичка гимназија редак јубилеј – стотодитињицу од своја оснивања. Истживањем доситуйне грађе у школској архиви, Архиву Србије, Архиву Југославије, Међоитиинском историјском архиву града Чачка, Историјском архиву у Ужицу, библиотекама Београда, Чачка, Ужица и Ивањице, као и друитх доситуйних извора, ирикуљени су значајни историјски подаци и сазнања који сведоче о вишедеценијском аитажовању уледних Моравичана да својој деци омоитиуе наставак школовања у родном крају оитварањем Више основне школе као иреитече Гимназије у Ивањици и њеном образовно-иједаитском раду у иериоду од 1920. до 1923. итдине.*

КЉУЧНЕ РЕЧИ: *Ивањичка гимназија, иницијативе народних посланика, оитварање Више основне школе, образовно-иједаитски рад Гимназије*

Увод

Прва искра писмености у Моравичком крају засијала је у манастиру Ковиљу, тридесетак километара јужно од Ивањице, у долини Ношнице. Није познато када је манастирска школа у Ковиљу почела са радом, али се зна да је на почетку 18. века просветитељство постојало у овом манастиру, где су дечади припремани за свештенички позив. У свом раду *Манастир Ковиље* Радомир Станић је написао: *Тешко је веровати да се ова школа у мноитоме разликовала од осталих монашких школа које су биле уобичајене код*

*осталих манастира, али да је она у забаченом Ситаром Влаху имала одређен културни значај, у ит не итреба сумњати.*¹

Када је манастир преобратен у парохијску цркву за више околних села (по мишљењу Радоја Ускоковића, око 1813. године), његова просветитељска улога је престала. Ново културно-образовно средиште крајем 18. века постао је манастир Клисура, саграђен у долини Моравице. Овде су калуђери одмах

[1] Радомир Станић, „Манастир Ковиље”, *Зборник радова Народной музеја I* (Чачак, 1969), 33-53.

по завршеној градњи почели своју мисионарску делатност и стекли велики углед у народу. Продужујући просветитељски рад ковиљског, манастир у Клисурси *йочео је врло рано са својим училиштем, шћо су радили ућоредо и овчарско-кабларски манасћирци. Као сећање на шакав некадањи рад, и сад йосћоји на десној сћирани Моравице мала зараван на айшару села Радаљево која се у шумарском кайсћиру води као школа.*²

У току трајања Првог српског устанка (1804-1813), у ослобођеној Србији радило је неколико школа у којима су, пре свих, учена деца старешина, а једна од њих била је у Миланци, у кући Нешка Недовића, оца владике Јање.³ Касније, током 19. века почињу да се отварају основне (народне) школе у Моравичком крају, најпре у Миланци (1833), па у Ивањици (1835), Придворици (1853), Лиси (која је тада припадала Драгачевском срезу, 1869), Ковиљу (1870), Приликама (1873), Лукама (Драгачевски срез, 1874), Мочиоцима (Ариљски срез, 1883), Косовици (1890) и Катићима (1892). Пре Првог светског рата отворене су основне школе у Шумама (1909) и Средњој Реци (1910). Развој основног школства је настављен после Великог рата, а нарочито је интензивирао после Другог светског рата.

На отварање прве средње школе Моравички крај је чекао више од једног века уколико се упореди са Београдом, српском престоницом. У међувремену, у Ивањици је 1860. отворена **Недељна школа** у којој су овдашњи младићи учили разне занате, недељом од 14 до 16 часова. Наставу су изводили учитељи основне школе и виђенији и образованији ивањички мајстори. Школа је радила све до двадесетих година 20. века. Већ наредне деценије у Ивањици је отворена

Занатска школа, која је радила и после Другог светског рата.⁴ Али, то нису средње школе. Прва средња школа у Ивањици отворена је под називом Виша основна школа 1920. године, а три године касније прерасла је у гимназију.

До тада су млади и амбициозни Ивањичани школовање настављали у Београду, Чачку, Ужицу. Са каквим проблемима су се сусретали ови младићи, потомци горштака разбацаних по старовлашким планинама, у беспућу, горама и неплодним ораницама, живећи у прелепој природи и на маргинама ондашње друштвене стварности, очекујући помоћ од Бога и државе, најбоље је осликао Владислав Савић⁵ у својим необјављеним мемоарским записима симболично названим *Листови на већру*:

Мислим да се рајним доћајајима и йрисусћеву у Ивањици овој броја инћелекћуалаца има йријисаћи и йојава, шћо су скоро сва ивањичка деца йосле школовања у основној школи йежила да се и даље школују. Њихови родићељи йо су йомаћали колико су моћли, али како су већином били сиромашни, нису били у сћању одвајаћи и најмање суме за њихово издржавање у друћом, йућем месћу. Заћо је добар број ивањичке деце оглазио у Беоћрад, йде су се сама издржавала йослуживањем, обично код чиновничких йородица, које нису моћле йлаћаћи бољу йослужу. Сва ова ивањичка школска деца оглазила су у Беоћрад йешке. Као ласће с наших йланина, сакућљала су се деца крајем авћусћиа, обучена у најбоље одело, које су им родићељи моћли даћи, или мајке уредно закрийћи и, йо йравицу, са новим оћанцима и вуненим чарайама на ноћама, са вуненом везеном йорбицом на лећима у којој је била само још једна чиста йреобука и храна за йри дана. Рейћо је које деће имало који йрош у цећу, а о динаримима није било ни мислићи. Тако оћремљена деца исћраћена су мајкама

[2] Новак Живковић, *Моравичке школе и учићељи у XIX веку* (Ивањица: Звезда, 2005), 28.

[3] Андра Гавриловић, *Народне школе у Србији 1803–1815* (Београд: Учитељско удружење, 1903), 34; Срећко Ђунковић, *Школсћиво и йросвећиа у Србији у XIX веку* (Београд: Педагошки музеј, 1970), 6; Новак Живковић, *Школе у ужичком крају у XIX веку* (Титово Ужице: СИЗ основног образовања и васпитања, 1981), 15.

[4] Љубомир Марковић, *Школе моравичкој краја* (Ивањица: Општинска заједница образовања, 1983), 11-12.

[5] Владислав Савић (Ивањица, 29. мај 1873 – Београд, 29. мај 1957), грађевински инжењер, новинар, књижевник и дипломата.

и оним школским друговима који су остјали два-три дана дуже код својих кућа у Ивањици, јер су се школовала у Чачку или Ужицу. Ова су деца одлазила колима, родитељи су им били нешто и муњнији и моли су њихово издржавање које је у Чачку или Ужицу износило онда 10 динара месечно.

Од Ивањице до Београда деца су љубовала јешке три дана. Први им је конач, преко Вучковице и Јелице, био у Чачку, други, преко Рудника и Букуље, у Аранђеловцу, а трећи, преко Космаја и Авале, у Београду. Да преноће ова деца нису никад савала у шолој, мекој јосијељи каквој хошла, већ увек на клупама у крчи. Морала је доиста бићи јака раса и велика жеља за школовањем ове деце, која су преваљивала овај љуб преко љанина и река на којима јонекад није било моста.

У Београду, она су одседала већином у Пандиловој кафани на Теразијама. Доцније она се звала „Таково“, а сада се тамо довршава шестострајна зграда између биоскојских јозоришћа: Београда и Касине. Пре јола века иза ње ширило се јосирано двориште, увек заузето рабацкијским колима и зајато сјочном балејом, трињама сена и сламом. Ту су [деца] очекивала у друшћу рабацкија да нађу јослуживање, а за то време савала су на клупама или у воловским колима и јела што им је јресјало од љуба, или кјубала од „Чокалија“ скромну храну за јоследње родитељске јрошеве.

Ова су деца кроз деценије јојубавала слабе редове србијанских школованих људи и често заузимала видна места међу њима. Сећам се Пејтра Борисављевића, јубовника и рајној јисца, Дамјана Појовића, јенерала, Милоша Борисављевића, шефа војној санијетја, Јове Јаворца, дирекјора јимназије и јреводиоца Толстојевеј „Царсјива мрака“.⁶

Они, нешто млађи, рођени пред Велики рат, дочекали су да у својој вароши наставе школовање.

[6] Владислав Савић, *Листјови на ветру – зајиси о родном крају*, необјављен рукопис, чува се у Завичајном одељењу Народне библиотеке „Светислав Вуловић“ у Ивањици.

Прегалаштво на отварању средње школе било је дуго и са неизвесним исходом

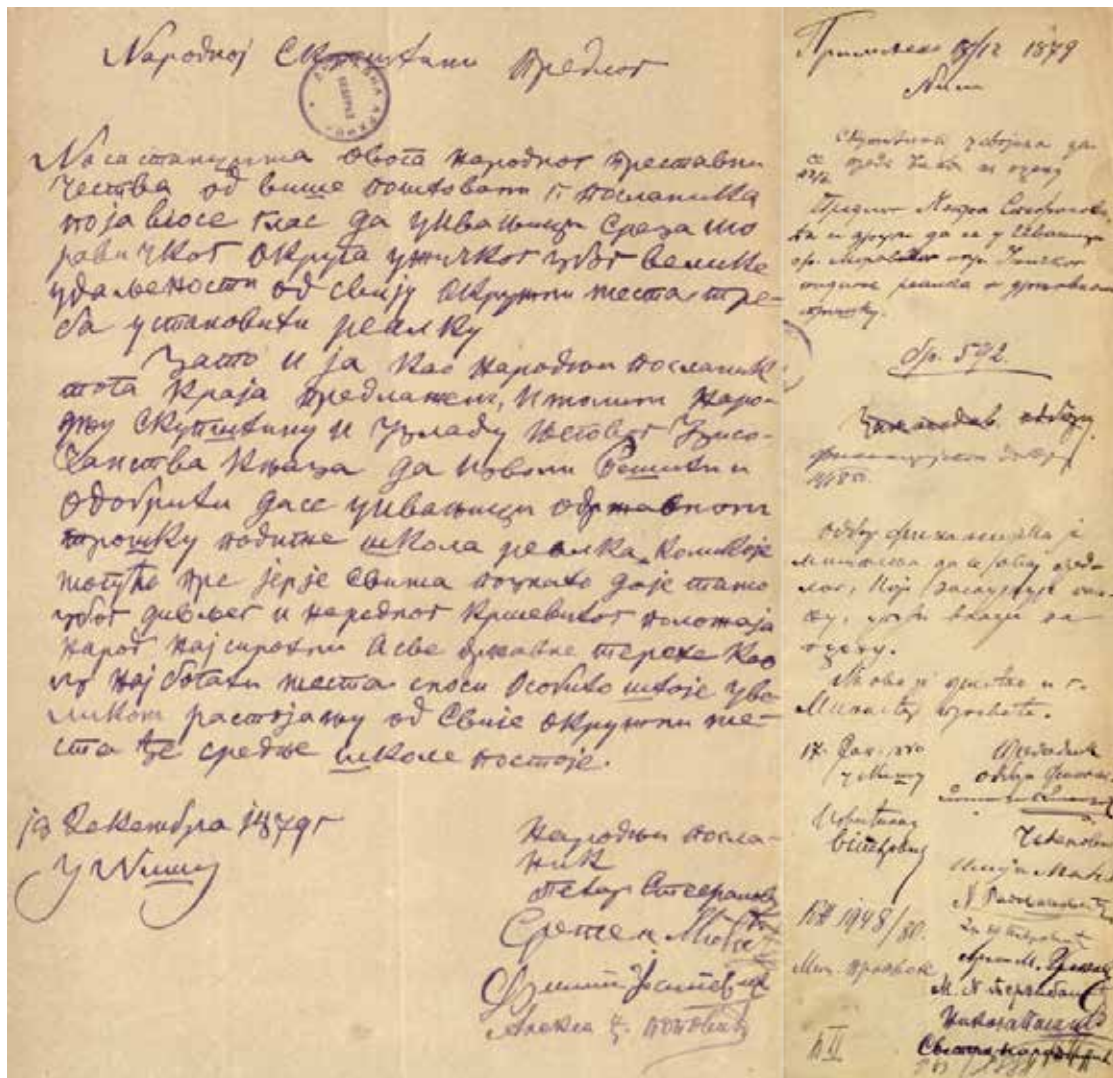
Деценијама су Ивањичани од просветних власти тражили да се њиховој деци омогући наставак школовања у овој невеликој и с путева скрајнутој варошици. Прва идеја о отварању гимназије у Ивањици највероватније се јавила пред крај осме деценије 19. века. У то доба у целом Моравичком срезу постојала је само једна четвороразредна основна школа (у Ивањици) и четири трогодишње (у Миланци, Придворици, Ковиљу и Приликама).⁷ Ивањичка Основна школа тада није имала одговарајућу школску зграду. Прогресивнији и утицајнији Ивањичани су крајем 1879. године покренули иницијативу за отварање гимназије. Жеља им је била да овдашњу децу, која су тек загазила у старосну доб изражену двоцифреним бројем година, задрже у свом месту и омогуће им наставак школовања. Четири народна посланика из овог краја (Петар Стефановић⁸, Сретен Мићић, Филип Јосиповић и Алекса Ђ. Поповић)⁹ упућују 18/30. децембра те године предлог Скупштини и Влади¹⁰ Његовог Величанства књаза Милана да се што хитније отвори и подигне о државном трошку гимназијска реалка у Ивањици. У тексту предлога навели су да је свима познато како је њихов крај *дивљеј и неродној кршевишћој јоложаја, народ најсиројни а све државне јереше као из*

[7] Постојале су трогодишње школе и у Лиси и Лукама, али су ова села припадала Драгачевском срезу.

[8] Петар Стефановић – Перо с Буковице (1837-1893), механџија и трговац у Буковици, био је више од 20 година председник своје општине и 16 година народни посланик за Срез моравички (од 1874). На многим документима и у новинским написима из тог доба наводи се под презименом Стевановић, али он се потписивао са Стефановић, као што је уклесано на његовом споменику у Буковици.

[9] Алекса Ђ. Поповић Аљо, адвокат, правобранилац и дугогодишњи народни посланик, рођен је 1844. године у селу Погледи код Ариља. Био је председник Народне скупштине Србије (1882) када је Кнежевина проглашена Краљевином (он је прочитао текст предлога). У част свом брату Гаврилу, учитељу и проти, подигао је спомен-чесму (Аљова чесма) у центру Ужица, испред цркве (1900).

[10] Била је то Влада Јована Ристића.

Предлој чейворице народних њосланика за ошварње реалке у Ивањици (прва и чейврийа сйрана)¹²

најбојашњи месћа сноси особийшо шшо је великом расшјању од свије окружни месћа ће средње школе њосшйоје. Документ, оверен њиховим потписима, проследили су скупштинској администрацији да га уврсти у дневни ред Народне скупштине која се одржавала у Нишу крајем 1879. и почетком 1880. године.¹¹

Предлог је представљен на XXXII Скупштинском заседању одржаном 19/31. децембра 1879, на коме је одлучено да се исти упути законодавном одбору на разматрање.¹³ Ивањичани су имали јаку жељу да у својој вароши отворе средњу школу, па је

.....
скупштински одбори у периоду од 18/30. децембра 1879. до фебруара 1881./

[11] Архив Србије, Београд, МПС – ØII п. 63/1881. /Сачувано је десет оригиналних артефаката која су достављали или међусобно разменили народни трибуни ивањичког краја, њихов председник Општине, Начелство ужичког округа на челу с председником, министри просвете и црквених дела и

[12] Архив Србије, Београд, МПС – ØII п. 63/1881.

[13] За шим би њрочишан њредлој Пејтра Сшевановиша и друиш њосланика..., XXXII Састанак 19 децем. 1879 јод. у Нишу, Протоколи Народне Скупштине, Званични део, Српске новине, год. XLVIII, бр. 16, Београд, недеља 20. јануар/1. фебруар 1880. године, 1.

и општинско руководство упутило молбу Народној скупштини да се у њиховом месту установи реалка. Молба је прочитана на XLIV састанку одржаном у Нишу 5/17. јануара 1880. године. Народни посланик Петар Стефановић обавестио је Скупштину да је раније поднео истоветан предлог и замолио да се општинска молба „присајузи“ његовом предлогу. Скупштина је усвојила Стефановићеву молбу и проследила је финансијском одбору.¹⁴

У скупштинским телима (првенствено у финансијском одбору) оцењено је да предлог заслужује пажњу и упућен је на оцену Влади. С одлуком финансијског одбора сагласио се и Стојан Бошковић, министар просвете и црквених дела.¹⁵ Јасну потврду да је одлука озваничена и на седници Народне скупштине налазимо у дневном листу *Српске новине*, бр. 52, од 5/17. марта 1880. године. У сталној рубрици *Званични део*, у одељку *Пројоколи Народне скупштинине*, представљен је комплетан Извештај са LVIII састанка Народне скупштине одржаног 22. јануара / 3. фебруара исте године у Нишу. У тексту скупштинског извештаја наведено је да је известилац В. Петровић прво прочитао предлог Петра Стефановића и другога *да се у вароши Ивањици њојине реалка о државном њрошку*, а затим и мишљење финансијског одбора *да се њредлој ујутии влади на оцену*. Посланик Стефановић, у име предлагача, најљубазније је захвалио и Одбору и министру просвете што су *ову сѡвар срдачно ѡрихваѡили*. Народни посланици су једногласно изгласали одлуку коју им је доставио финансијски одбор.¹⁶

У пролеће 1880. године Симо Павићевић, председник општине Ивањица, упутио је

[14] Секретар Ђорђе Ж. Ђорђевић реферише да су дошле на Скупштину следеће молбе: ..., и Пећар Сивановић каже, да је раније у истом смислу њоднео ѡредлој ... *Српске новине*, год. XLVIII, бр. 28, Београд, среда 6/18. фебруар 1880. године, 178.

[15] Архив Србије, Београд, МПс – 011 п. 63/1881. /Финансијски одбор Народне скупштине своју одлуку, по овом питању донео је 17/29. јануара 1880. године у Нишу./

[16] *Изв. В. Пећровић чѡија...*, LVIII Састанак 22 јануара. 1880 ѡод. у Нишу, Протоколи Народне скупштине, Званични део, *Српске новине*, год. XLVIII, бр. 52, Београд, среда 5/17. март 1880. године, 1.

молбу министру просвете и црквених дела подсетивши га на предлог Скупштине (који је објављен и у *Српским новинама*), поновио разлоге за отварање гимназије и понизно молио да се за наступајућу школску годину установи реалка и отпочну предавања. Желео је да заинтересованим суграђанима пружи што прецизнији одговор због *њоиној даљеј уѡрављања*.¹⁷ У Деловодном протоколу Министарства просвете и црквених дела молба Суда ивањичке општине заведена је под бројем 1948, 15/27. априла исте године. У колони *Садржај ѡредмеѡа* записано је: *Пиѡају гал ѡе се идуће ѡодине ѡѡворѡиѡи реалка у Ивањици*.¹⁸ Из Министарства је затражено објашњење од Округног начелства у Ужицу са неколико питања у вези с бројем будућих ученика, обезбеђивањем наменске зграде (*ѡросѡране, видне и здраве*) и набавком потребног намештаја, а која је неопходно решити да би се испунили услови за отварање средње школе.¹⁹ Општински одбор, на челу са председником, свим члановима и више угледних грађана, уверавао је највишу просветну власт да ће бити у стању да испуни све појединачно набројане захтеве који су од њих тражени.²⁰ Њихов одговор ужичко Округно начелство је проследило министру просвете и црквених послова дописом број 6907 од 5/17. јуна 1880. године.²¹

[17] Архив Србије, Београд, МПс – 011 п. 63/1881. /Суд општине Ивањице је документ (молбу) Но. 540 упутио Министру просвете и црквених дела у Београд, 9/21. априла 1880. године./

[18] Архив Србије, Београд, МПс – Деловодни протокол, књига I, 1–3383/1880.

[19] Архив Србије, Београд, МПс – 011 п. 63/1881. /Допис Министарства, бр. 1948, припремљен је 29. априла / 11. маја 1880. године, а Начелству Ужичког округа отпремљен је 3/15. маја исте године.

[20] Архив Србије, Београд, МПс – 011 п. 63/1881. /Текст писма ивањичког Суда са општинским одбором Начелству Ужичког округа написан је 23. маја / 4. јуна 1880. године. Био је то њихов одговор на достављени допис ужичког Начелства, Но. 2632, од 16/28. маја исте године./

[21] Архив Србије, Београд, МПс – 011 п. 63/1881. /Допис ужичког Начелства, с прилогом из Ивањице, уведен је у Деловодни протокол Министарства просвете и црквених послова, под бројем 2537, 11/23. јуна 1880. године. У колони *Садржај ѡредмеѡа* записано је: *Шаље одѡвор ѡѡѡѡине Ивањичке ѡдносно ѡѡварања ѡмназијске реалке у Ивањици, СПБр. 1948 ѡ. ѡод.* (МПс

Молба је обновљена и средином 1880. године. У телеграму упућеном надлежном министарству 11/23. јула Симо Павићевић, председник ивањичке општине, написао је: *Оће ли ошћочейи радийи реалка овде насћуџајуће школске јодине? Да ошћина сћреми зїрагу.*²² Телеграм је заведен у Деловодном протоколу Министарства просвете под бројем 2973, 14/26. јула 1880. године. У колони *Садржај љредмеџа* уписано је: *Пиџа хоћел се ошћорийи реалка да се сћреми зїрага.*²³ Нажалост, одговор Алимпија Васиљевића, новог министра просвете, био је негативан.²⁴ По пријему одговора ивањичка Општина се још једном обратила ресорном министру, дописом бр. 1041, 20. јула / 1. августа 1880. године. У тексту дописа поновљено је да су испуњени сви услови за отварање реалке у Ивањици: да је Народна скупштина општинску молбу проследила Влади да по *исћој усћанови Реалку*, да је град обезбедио адекватну зграду (тврде да су купили кућу за 10.000 динара), као и да ће о свом трошку набавити потребан школски намештај. Наведено је да је 12/24. јула текуће године министар просвете одговорио депешом у којој се каже *да за сада нема никаква изїледа за ошћарање Реалке у Ивањици! Шћа сад сћоји на џуџу да се усћанови Реалка овде Ошћийина ова незна* – питали су се забринути грађани.²⁵ Такође, констатовано је да се народ овог краја надао позитивном решењу овог, за њих великог проблема, као и да ће надаље сиромашним породицама бити врло тешко да своју децу

.....
– Деловодни протокол, књига I, 1–3383/1880.) До тада је Стојан Бошковић обављао функцију министра просвете и црквених послова, па га је на том месту наследио Алимпије Васиљевић./

[22] Архив Србије, Београд, МПс – ØII п. 63/1881.

[23] Архив Србије, Београд, МПс – Деловодни протокол, књига I, 1–3383/1880.

[24] Архив Србије, Београд, МПс – ØII п. 63/1881. /На полеђини телеграма председника ивањичке Општине упућеног Министарству просвете и црквених послова, 11/23. јула 1880. године, руком је исписан текст следеће садржине: *одговориџи да неће.*/

[25] Допис су потписали председник општине Ивањичке Симо Павићевић, чланови Суда Миљивоје Гавриловић и Васо Б. Петровић и одборници Манојло Милосављевић, Милоје Пивљаковић, Ђорђе Шолајић, Милан Петровић, Радивоје Савићевић и Ђорђе Вуковић.

школују изван Ивањице. Зато је Општински одбор, на крају дописа, још једном замолио министра просвете да *усћанови Реалку* у њиховом граду, *џе џиме ошћклони шћейџу овој Ошћийини и народу шћейџу и оскудиџу у науци и васћийићању.*²⁶ Писмо ивањичке Општине уписано је у Деловодни протокол надлежног Министарства под бројем 3247, 25. јула/6. августа 1880. године. У колони *Садржај љредмеџа* записано је: *Пошћо је Народна скупшћина решила да се ошћвори у Ивањици џимназ. реалка. То је ошћийина ивањичка у џој цели и куџила кућу. Па моли џоново да се на сваки начин ове јодине ошћвори џм. реалка.*²⁷ У допису Министарства просвете и црквених послова, бр. 3247, упућеног 26. августа / 7. септембра 1880. године Начелству Ужичког округа поновљен је већ раније изречени став да се у Ивањици не може отворити гимназијска реалка. Разлог оваквог одговора био је условљен започетим процесом преуређења система гимназијских школа у Србији, његовом законском регулативом и припремом за представљање у Народној скупштини. Истакнуто је да ће се усвајањем новог закона *знаџи, хоће ли се и може ли се ошћорийи џимназијска реалка у Ивањици.*²⁸

У јесен исте године дошло је до смене српске Владе. Може се претпоставити да су измењене политичке околности утицале да се реактивира посланичко питање пред Народном скупштином, а у вези са отварањем реалке у Ивањици. Петар Стефановић се обратио интерпелацијом Стојану Новаковићу, министру просвете и црквених дела и навео шта је све с њихове стране учињено у претходном периоду. Истакао је да су посланици Ивањичког среза упутили молбу Народној скупштини, да је тадашњи министар просвете обећао да ће истој предложити своје решење, као и да су ишли на аудијенцију код Његовог Височанства кнеза Милана од кога

[26] Архив Србије, Београд, МПс – ØII п. 63/1881.

[27] Архив Србије, Београд, МПс – Деловодни протокол, књига I, 1–3383/1880.

[28] Архив Србије, Београд, МПс – ØII п. 63/1881.

су, том пригодом, добили *Високе Наклоности* за њихову иницијативу. Замолио је, да му се одговори шта је до тада урађено по њиховом захтеву и упитао је да ли ће министар *Њоднеји ѡредлој Народној скујшћини на одобрење*, с обзиром да су сви посланици из Ужичког и других оближњих округа упознати са овим проблемом. Интересантно је навести да је председник тадашње Народне скупштине био Алекса Ђ. Поповић, један од четворице потписника ивањичке молбе из 1879. године. Стефановић је посланичко питање – документ оверен његовим потписом – поднео скупштинској администрацији 19/31. јануара 1881. године.²⁹ Његову интерпелацију прочитао је секретар Милан Жуњић на XI Састанку Народне скупштине одржаном 20. јануара / 1. фебруара исте године у Београду. Све интерпелације поднете тог дана упућене су скупштинском Одбору за молбе и жалбе, јер присутни министри нису имали потребна акта да одмах одговоре на исте.³⁰ Наредног дана заседао је надлежни одбор и одлучио да се интерпеланту Стефановићу достави одговор. Такође, упутио је предлог Скупштини да се и надлежни министар о томе изјасни.³¹ Потврду у вези с тим налазимо у дневном листу *Српске новине*, бр. 25, од 4/16. фебруара 1881. године. У тексту извештаја са XII Седнице Народне скупштине, одржане 23. јануара / 4. фебруара, наводи се: *Пишање Пејтра Сјевановића о ѡдизању реалке у варошици Ивањици, има месћа, и одбор је нашао, да ѡреба ѿ. министар да одјо(во)ри.*³² С обзиром да одговора није било, Стефановић се обратио

народним посланицима на XXIX Састанку Скупштине, одржаном 9/21. фебруара, и још једном замолио да му се одговори на интерпелацију.³³ Министар просвете је обећао да ће одговорити *крз који дан, док још неке ѡодајке ѡрикуји.*³⁴ У међувремену (18. фебруара / 2. марта 1881), Стефановићева интерпелација је пристигла у надлежно Министарство. Потврду њеног пријема налазимо у Деловодном протоколу Министарства просвете и црквених послова за 1881. годину, где је заведена под бр. 804. У колони *Садржај ѡредмејта* уписано је: *Пиша гал је шћо о шоме рађено да се у Ивањици ѡодиње реалка.*³⁵ Обећање је испуњено на XXXV Састанку Народне скупштине, десет дана касније. У првом делу излагања министар Новаковић је представио све активности предузете како од стране Ивањичана, тако и од свог Министарства до 26. августа / 7. септембра 1880. године, тј. до дописа упућеног Начелству Ужичког округа када је одговорено *да не може бићи реалке све доње, док се не уреди ѡишање о ѡреусћројсћиву школа.* У наставку излагања образложио је своје мишљење, а оно је гласило да је тешко реализовати реалку у Ивањици у том тренутку. Као разлоге навео је недовољан број ђака у самој Ивањици (поткрепљено статистичким подацима о броју ученика који су завршили основну школу у тој варошици у периоду од 1870. до 1880. године: просечно је завршавало једанаест ђака), недовољан број ђака и у околним срезевима Чачанског и Ужичког округа (по његовом налогу анализирани су врсте школа и број ђака који их похађа),

[29] Архив Србије, Београд, МПС – VIII п. 63/1881. /Народни посланик Петар Стефановић је своју интерпелацију под називом *Пишање на ѿ. Министра ѡросвејше и црквених дела* написао 16/28. јануара 1881. године у престоници Србије/

[30] Секретар Милан Жуњић чисти инћерпелацију ѡсланика Пејтра Сјевановића..., XI Састанак држан 20 јануара 1881 у Београду, Протоколи Народне скупштине, Службени део, *Српске новине*, год. XLIX, бр. 24, Београд, недеља 1/13. фебруар 1881. године, 2.

[31] Архив Србије, Београд, МПС – VIII п. 63/1881. /На полеђини Стефановићевог дописа исписан је текст одлуке Одбора за молбе и жалбе и оверен потписима председника и чланова истог./

[32] *Пишање Пејтра Сјевановића о ѡдизању реалке...*, XII Састанак држан 23 јануара 1881 у Београду, Протоколи Народне

скупштине, Службени део, *Српске новине*, год. XLIX, бр. 25, Београд, недеља 4/16. фебруар 1881. године, 1.

[33] *Пејтар Сјевановић моли министра ѡросвејше...*, XXIX Састанак држан 9 фебруара 1881 ѡд. у Београду, Протоколи Народне скупштине, Службени део, *Српске новине*, год. XLIX, бр. 61, Београд, среда 18/30. март 1881. године, 1.

[34] *Министар ѡросвејше и црквених дела вели, да ће на шћо ѡишање...*, XXIX Састанак држан 9 фебруара 1881 ѡд. у Београду, Протоколи Народне скупштине, Службени део, *Српске новине*, год. XLIX, бр. 61, Београд, среда 18/30. март 1881. године, 1.

[35] Архив Србије, Београд, МПС – Деловодни протокол, књига I, 1–4184/1881. /У колони *Садржај решења* уписан је знак V (штиклирано је), што упућује на закључак да је уписани предмет резрешен./

достављени предлог да се ужичка школа подигне на ступањ више средње школе, као и то да је имућнијим породицама лакше да сместе своју децу у већим местима, односно да је сиромашнијима једноставније да ту пронађу издржавање за своје ђаке током њиховог школовања. Истакао је да има много молби из других места у Србији у којима се тражи отварање или средње или више школе (наведен је захтев за формирање више школе у Ужицу). По његовом мишљењу Народна скупштина би сигурно прихватила овакво финансијско оптерећење да није једног другог, већег проблема *где не може помоћи ни министар, ни народно представништво, а што је радна снага*. Надлежно министарство није имало довољно учитеља и наставника за попуну постојећих основних и виших школа, па сходно томе ни за нове образовне установе ако би биле отворене. На крају, министар Новаковић је додао: *На последњу у овој ствари сада се не може ништа учинити, премда би и ја желео, да дочекамо време, у коме ће се моћи у свакоме месецу појиди средње школе, тим прије, што имам уверења, да су средње школе прави извор ширега и већега образовања. Основне школе, доуњавају преко пошребно знање, али мало шире знање, на кој се човек може и сам образовати, ша се знања шеку у средњим школама.*

Интерпелант Стефановић није био задовољан оваквим одговором надлежног министра. У обраћању народним посланицима истакао је да он не може да сматра да је приче у Ужицу *поизасти чистиаву гимназију а Ивањици као сиромном недасти ни два разреда реалчице*.³⁶

Додатну потврду да интерпелација није добила позитивно мишљење надлежних државних институција налазимо на страници сачуваног артефакта Министарства просвете и црквених послова, бр. 804, из 1881. године. Уз назив *Реалка у Ивањици* (како је предмет

Петар Стефановић (1837 – 14. фебруар 1893),
посланик Народне скупштине Србије

административно вођен) записано је: *Овај је предлог у Скупштини пријео, штога у архиву као ствар свршену*.³⁷

Нерешавање овог, за Ивањичане важног проблема, довело је до смањивања њихових активности и одлагања истог за неко друго, боље време. Млади и амбициозни Моравичани су и даље ишли у Чачак, Ужице, Крагујевац и Београд и тамо настављали школовање.³⁸

Једну од молби упућених Народној скупштини и српској Влади потписали су 1887. године народни посланици Радикалне странке из Моравичког краја Арсеније Прокопијевић³⁹ и Петар Стефановић:

Усуђујемо се у име народа среза моравичкој замолиши народно представништво и владу да изволи одобрити и решити да се у варошици Ивањици појиди реалчица о друшвенином трошку из ових разлога, што је моравички

[37] Архив Србије, Београд, МПс – ØII п. 63/1881.

[38] Новак Живковић, *Моравичке школе и училишта у XIX веку*, 259-260.

[39] Арсеније Прокопијевић, свештеник, учитељ и народни посланик, у ивањичкој Основној школи радио је од 1879. до 1881. године. Родом је из Моравичког краја. Завршио је богословију, а рукоположен је за свештеника у Ивањици. Био је истакнути радикалски предводник у овом крају и посланик у Народној скупштини Србије крајем девете и почетком десете деценије 19. века (син је ивањичког проте Луке Прокопијевића.)

[36] *Министар просвете и црквених послова. Г. Петар Стефановић, посланик, упутио је на мене једно писане...*, XXXV Саставак држан 19 фебруара 1881 у Београду, Протоколи Народне скупштине, Службени део, *Српске новине*, год. XLIX, бр. 73, Београд, четвртак 2/14. април 1881. године, 1, 2.

срез удаљен од најближих релација 10-12 сати шћо моравички срез услед рђавој теорафској йоложаја сйада у најсиромашније срезове целе Србије, шћо би у ивањичку реалчицу сйујио велики број ученика из срезова: моравичкој, ариљској, грајачевској, сйуденичкој, йа чак и из Босне и Новойазарској Санџака.⁴⁰

Потврду да је њихов предлог представљен посланицима током редовног заседања Народне скупштине Србије одржане у Београду крајем 1887. и почетком 1888. године, проналазимо у дневном листу *Срјске новине*, број 28, од 7/19. фебруара 1888. године. У сталној рубрици *Службени део*, у одељку *Пројкоколи Народне скупшћине за 1887 йодину у Београду* приказан је комплетан Извештај са XIII састанка српске Скупштине одржаног 12/24. децембра 1887. године. Из скупштинског извештаја види се да је Прокпијевићева и Стефановићева молба прочитана као друга по реду у првом сету изнетих предлога. У тексту се каже: *Секрејар И. Сйошић чйша йредлој: ... Арсенија Прокојијевйића и друјова, да се у Ивањйици йодйине реалчица о државном йрошкy*. Пошто што су прочитане све молбе из првог сета (укупно четири), Тодор Туцаковић, председник Скупштине, огласио је *да се ови йредлози йућују Финанцијском Одбору*.⁴¹ Народна Скупштина Србије наставила је свој рад у пролеће 1888. године. На III редовном састанку Скупштине, одржаном 23. марта / 4. априла 1888. народни посланици Мика Даниловић и поп Смиљанић затражили су да се интерпелације и предлози поднети на прошлом заседању узму сак у сак. Међутим, Народна скупштина је изгласала да се све поднете молбе и жалбе могу разматрати, док ће своје предлоге и

интерпелације, ако желе, народни посланици морати да обнове.⁴²

Прегледом свих Извештаја са редовних састанака Народне скупштине (укупно двадесет један), објављених у *Срјским новинама* у пролеће 1888. године, није пронађена потврда да су посланици из Моравичког краја поновили свој захтев да се у Ивањйици подигне реалка о државном трошкy. С друге стране, било је и њихових других предлога упућених српској Скупшћини с циљем да се живот грађана тог краја учини бољим и безбеднијим: *да се у варошйици Ивањйици сйагради касарна о државном йрошкy за један бајшаљон сйајаће војске*, да се изгради, већ трасирани, пут *од Ивањйице йреко грајачевској среза за Краљево* и други.⁴³ Питање отварања реалке у Ивањйици било је актуелно и у наредном периоду.

Амбиције су порасле када је 1893. у центру града изграђена савремена школска зграда са приземљем и спратом, у коју је усељена Основна школа 16. априла 1894. године. Разне околности, а пре свих привредна и економска неразвијеност овог краја, недостатак просветног кадра у Србији, као и три узастопна рата у којима су Моравичани имали запажено учешће, нису дозволиле да се остваре жеље овдашњег становништва за додатним школовањем деце у свом завичају. Да би заинтересована и надарена деца наставила школовање морала су ићи у Чачак или Ужице.

[40] Емилијан Протић, *Лейоис Гимназије ивањичке 1920-1995* (Ивањйица: Гимназија у Ивањйици, 1995), 4.

[41] *Секрејар И. Сйошић чйша йредлој: ... Арсенија Прокојијевйића и друјова да се у Ивањйици йодйине реалчица о државном йрошкy*, XIII. Састанак држан 12-ој декембра 1887-е йод. у Београду, Протоколи Народне скупштине за 1887 годину у Београду, Службени део, *Срјске новине*, год. LV, бр. 28, Београд, недеља 7/19. фебруара 1888. године, 1.

[42] *Мика Даниловић и йой Смиљанић йраже, да се и инйерйелације и йредлози, йоднейи йрошлој Скупшћини, узму сак у сак*. III. Редовни састанак држан 23-ој марта 1888-е йод. у Београду. Протоколи Народне скупштине за 1887 годину, Службени део, *Срјске новине*, год. LV, бр. 74, Београд, субота 2/14. април 1888. године, 1.

[43] *Секрејар Љуба Новаковић йрочйша даље йредлоје: ... Арсенија Прокојијевйића, Срегоја Крчевинца и осйалих: да се у варошйици Ивањйици сйагради касарна о државном йрошкy за један бајшаљон сйајаће војске*, XI. Редовни састанак држан 6-ој айрила 1888-е йод. у Београду. Протоколи Народне скупштине за 1887 годину у Београду, Службени део, *Срјске новине*, год. LV, бр. 87, Београд, недеља 17/29. април 1888. године, 2; *Пешар Сйевановић и Милош Рисйић ййшйају ј. минисйра йрађевине, шћо до сак није израђен йућ од Ивањйице йреко грајачевској среза за Краљево, шћо је йрасиран*. XIII. Редовни састанак држан 8-ој айрила 1888-е йод. у Београду. Протоколи Народне скупштине за 1887 годину у Београду, Службени део, *Срјске новине*, год. LV, бр. 90, Београд, четвртак 21. април / 3. мај 1888. године, 1.

По завршетку Првог светског рата Ивањица је била варошица са непуних хиљаду становника и развијеним занатством, трговином и угоститељством. У то време на територији данашње општине било је дванаест четвороразредних основних школа. У девет основних школа Моравичког среза (Лиса и Луке припадали су Драгачевском срезу, а Мочиоци Ариљском) у другој половини 1920. године радило је укупно шеснаест учитеља: Лепосава и Светозар Кушић, Милева Павловићева, Драгослав Ђ. Милетић (у Ивањици), Зорка и Милосав Тешић (у Брезови, односно Катићима), Милан Премовић (у Ковиљу), Александар Адамовић (у Косовици), Милисав Арсовић, Живојин Миловановић (у Миланци), Драгомир Радоњић (у Придворици), Десанка и Живојин Весовић (у Приликама), Божидар Нешковић, Божидар Томић и Косара Боровићева (у Шумама), док школа у Средњој Реци није имала учитеља.⁴⁴

Међутим, млади Ивањичани 1920. године први пут добијају могућност да после завршене основне школе продуже образовање у своме месту. Таква прилика им се указала отварањем више основне школе.

Иначе, више народне (основне) школе по први пут разматра Закон о основним школама донет 31. августа 1882. године. У њему се каже да је основној школи главни задатак да *наставаком и васпитањем шири по народу основе знања, вере и наравствености и да спрема ученике за грађански живот и за учење у средњим школама*. Ово се односило на децу оба пола. Због тога се основна школа продужује на шест година, с тим што прва четири разреда чине нижу, а пети и шести вишу основну школу. На основу овог закона издати су (20. јула 1884) дефинитивни наставни планови и програми за ниже и више основне школе.

У то доба виша основна школа се посматрала као *завршењак школовања за све оне који неће да се нарочијо посвећују књижи, но*

да сипекну онолико знања и вештине колико им је за грађански живот у друштву потребно. Предвиђено је да се у њима изучава десет предмета (у оба разреда са подједнаким бројем часова): наука хришћанска (два часа седмично), српски језик (четири), рачун (три), земљопис (два), општа историја (три), познавање природе (три), певање (два), гимнастика и војничко вежбање (два) за све; за дечаке: геометријски облици с цртањем (четири) и пољска привреда практична (три), а за девојчице: цртање (два) и женски рад (осам). Све ово је мање-више било мртво слово на папиру, јер у Краљевини Србији са више од 90% неписменог становништва није постојала израженија воља за вишим образовањем.

Подстрек отварању виших основних школа требао је да донесе Закон о народним школама који је светлост дана угледао 26. јула 1898. године. По њему су се народне школе делиле на ниже и више, а могле су бити и јавне и приватне⁴⁵. Ниже народне школе су забавишта и основне школе. Основна школа је била обавезна за све: *свако мушко и женско дете, које живи у Србији, дужно је да заврши основну школу*. У Закону се више народне школе класификују као грађанске и продужне за мушку и девојачке за женску децу. Задатак грађанских школа је био да код својих ученика ојачају и прошире основно образовање и васпитање и припреме их за привредни грађански живот. Предвиђено је да се у грађанске школе уписују ученици који су завршили основну школу, а нису старији од петнаест година. Грађанске школе су се делиле на градске и сеоске. У градским је преовладавао занатско-трговински, а у сеоским пољопривредни правац наставе. И док су основне школе трајале четири године, грађанске и девојачке школе су биле трогодишње (продужне су имале два разреда).⁴⁶

[45] Јавне школе отварају и издржавају: општине, срезови, окрузи или држава, а приватне – приватна лица, задужбине (фондови) и удружења.

[46] *Закон о народним школама*, Београд, 1898.

[44] Државни календар Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца за 1921. и 1922. годину.

За грађанске школе се предвиђају такозвани виши учитељи који би се регрутовали из редова учитеља са више од десет година службе и да му је рад оцењиван најмање са врло добар, или професорских приправника који би положили виши учитељски испит.

Окружни школски одбори су новина коју је донео закон из 1898. године. Они су бринули о материјално-финансијским проблемима свих народних школа на територији округа. Њихов састав сачињавали су окружни начелник, окружни школски надзорник, окружни лекар, окружни инжењер и по један представник из сваког среза.

На основу тог закона, 30. новембра 1899. године донет је наставни план и програм за грађанске школе:

Предмети	I	II	III	Света
Хришћанска наука и грађанске моралне поуке	2	2	3	7
Српски језик	4	3	3	10
Рачуница и геометрија	3	4	4	11
Историја српска и општа и земљопис	3	3	3	9
Природне науке (јестаственица, хемија и физика)	2	2	2	6
Народна економија и пољска привреда с књиговодством	2	2	3	7
Ручни рад	2	2	3	7
Лепо писање	2	2	/	4
Слободно цртање	2	2	2	6
Певање	2	2	2	6
Гимнастика	2	2	2	6
<i>Света</i>	<i>26</i>	<i>26</i>	<i>27</i>	<i>79</i>

Поред наведених обавезних предмета факултативно су се могли изучавати немачки или француски језик и свирање.⁴⁷

Отварање више основне школе

Измене и допуне Закона о средњим школама из 1911, донете 4. јула 1912. године, предвиделе су да је за отварање гимназије потребно испунити извесне услове у вези са земљиштем, зградом и бројем ученика, а и укинута је ограничење броја гимназија. Сходно томе, Ивањица (односно Моравички

срез) је већ тада испуњавала услове да добије гимназију, али статус пограничног среза, наступајући ратови и недостатак наставничког кадра у целој држави нису дозволили да се жеље овдашњих горштака реализују.

Група угледних Ивањичана (председник општине Ивањице Јаков Јојић, свештеник Јован Поповић, учитељи Светозар Кушић, Радул Перишић, Божидар Нешковић и учитељице Лепосава Кушић и Милева Павловић и још 162 грађанина) на Савиндан 1920. године упутила је писмо министару просвете и црквених послова са молбом: *Године 1893. најравили смо велику и леуу двосйрајну школску зйраду са више йросйраних и добрих учионица и груйих локала йодићи смо у жељи да добијемо Гимназију, али йо није до сада йрихваћено. Деца*

*са завршеном основном школом нису моїла да насйаве школовање у врло удаљеним месйима збої сиромашйва. Само њих неколико имућних рогийеља давали су своју децу да йродуже школовање у йимназијама и груйим школама, а већина није насйављала школовање. Наглашено је да, осим погодне школске зграде, имају преко стотину ученика из целог среза, највише из ове варошице, који би наставили школовање, и због тога моле да министар одобри отварање Државне ниже гимназије у Ивањици.*⁴⁸

[47] „Просветни гласник“, Београд, 1899, 677.

[48] Архив Југославије, Београд, Министарство просвете Краљевине Југославије, 66/1590/1705.

Министарство просвете 19. марта 1920. године тражи од начелника среза Моравичког да поднесе извештај о могућностима за отварање средње школе у Ивањици. У међувремену (25. марта), председник општине Јојић упутио је нову молбу министру просвете. Већ 1. априла 1920. срески начелник шаље извештај Министарству просвете и то одељењу за средњу наставу следеће садржине: *У основној школи Ивањичкој има уписаних ученика у четвртој разред тридесет, које мушких, које женских, а у школи Шумљанској, која се налази у Ивањици налази, има девет ученика у четвртој разреду, дакле свега тридесет девет. Међу њима, у околним селима овога среза има према прибављеним подацима од оштинских судова око 60-70 ученика у четвртој разреду, који би продужили школовање у случају да се отвори гимназија у Ивањици. 1893. године пошла је оштина Ивањичка леу двострајну зграду, која је школи намењена и у којој је смештена школа Ивањичка, а привремено и Шумљанска. Од ове зграде цео торњи сарај са четири просторане, веома осветљене и здраве учионице, две леје просторане канцеларије, био би усвојен за гимназију, чему је био намењен још приликом зидања ове зграде. Прелазно би се, пре отварања гимназије, имале извршити оправке прозора и врата, јер је то на згради за време окупације непријатељске у већој мери уништено. Према усменом сјоразуму са члановима среског одбора среза Моравичког утврђено је да отворити и послије за гимназију дадне на територији среског буџета, у коме би се циљу поштом парница унела у буџет за 1921. годину. Акционарско Електрично Друштво у Ивањици дало би бесплатно осветљење потребно за гимназију, што је такође усменим сјоразумом са управом удружења поштинско. Наставници гимназије моли би лако наћи потребне имовине за себе и своје породице, јер је код свих грађана ове варошице љубав према школи врло развијена, а нарочито према гимназији.*⁴⁹

[49] Архив Југославије, Београд, 66/1592/1705.

Ивањичани су схватили да је прави тренутак да добију средњу школу, па настављају да упућују молбе министру просвете. Притисак је вршен и преко њихових представника у Народној скупштини. Сачуван је телеграм упућен 21. марта 1920. народном посланику Ђури Јеремићу у коме се каже: *Услови који се траже за гимназију могу се испуни: одељења има, сџанова за професоре има, срез има отворен и послије, друштво даје електрику. Бака за први разред биће до 80, у сџаријом другом, трећем и четвртој разреду биће до 20. Погајке и молбу накнадно послаћемо.*⁵⁰ Начелник среза обавестио је 5. априла Суд општине Ивањичке да из овог среза има 28 ђака у гимназијама у другим местима и још 115 ученика четвртог разреда у основним школама који би продужили школовање уколико би се отворила гимназија у Ивањици. Посебно је нагласио да би у наредним годинама број ђака био већи, јер је тада због ратних прилика много мањи број ученика завршио четврти разред основне школе.⁵¹

Изузетно садржајну и лепим рукописом написану молбу ресорном министру⁵² 8. априла 1920. године шаљу председник општине Ивањичке Јаков Јојић, свештеници Јован М. Ајдачић, Светозар Богдановић и Јован М. Поповић, учитељи Светозар Кушић, Радул Перишић и Божидар Нешковић, и грађани Ђуро Јеремић, Гаврило Бошковић, Радојица М. Јеремић, Миленко Радојевић, Миша Ђ. Јеремић, Здравко Ђурчић, Тихомир Т. Салевић,

[50] Молбу су потписали: начелник среза Михајло Семон, председник општине Јаков Јојић, свештеници: Јован Ајдачић, Јован Поповић и Светозар Богдановић, учитељи: Светозар Кушић, Радул Перишић и Божа Нешковић, и грађани: Миленко Радојевић, Гаврило Бошковић, Благоје Луковић, Радојица Јеремић, Вукашин Спасовић, Тихомир Салевић, Милош Велимировић, Милош Јеремић, Здравко Ђурчић и Гавро Лукачевић. /Архив Југославије, Београд, 66/730/1186/

[51] Наведену чињеницу потврђује извештавање учитеља Основне школе у Лукама Драгољуба Н. Оцокољића и председника Школског одбора Љубисава Богосављевића да је у то време њихову школу похађало 44 првака, 43 другака и само један трећак. У предатним годинама четврти разред је завршавало 20-25 ученика, који због удаљености села Лука од места где постоје средње школе нису продужавали школовање.

[52] У Влади Стојана Протића министар просвете био је Милош Трифуновић.

Вукашин Спасовић, Гавро Лукачевић, М. Петаковић, Благоје Луковић и Владислав Константиновић, апотекар. Та молба гласи: Грађани варошице Ивањице направили су 1893. године леђу двоспратну школску зграду са више добрих учионица и других локала-одељења. Ову зграду подали су у жељи да овде добијемо нижу гимназију. Од тада па до данас нико ову жељу не прихвати да нам је оствари. Како је Ивањица доста сиромашно и од већих вароши удаљено место, то су наша деца имала да сврше само основну школу и тим се њихово школовање завршавало. Само њих неколико имућних родитеља давали су своју децу да продуже школовање у гимназијама и другим школама, а већина деце по свршеној основној школи остала су овде код својих родитеља и одрасла без школовања и без икаквог спремања за свој будући живот. Њихова је будућност била да постану: жандарми, служитељи, инжењери и томе подобно; мало је који имао среће да дође до боље будућности. Како је свејски рај донео оштру измену свих народних и друштвених односа, и сваком остворио очи и ставио до знања: да је будућност оних који имају већу културну просвећеност, писменост и знање, и да се до ове најбоље шековине долази једино учењем у школи – учешћем школе. Како смо и ми Ивањичани део нашег сад увеличаног проспераног Краљевства, а сад се не налазимо више на периферији границе, за чије стварање и ми смо дали многе драгоцене жртве: животи наше миле деце и хиљаде хиљаде вредности наше с' муком стечене имовине то, да би од сада нашој омладини моли остварити што леђу и бољу будућност, до које се једино може доћи знањем и науком, које школа даје. Молимо Господина Министра Просвете да изволи урадити шта треба да нам држава оствори овде у Ивањици четвороразредну гимназију. Бака из овог места и околних места имаће довољан број, што се да видети из прилога. У школској згради има довољно одељења за четири разреда. Срез ће дати послугу и опреву. Овдешње електрично друштво даће бесплатно осветљење. Сиванова за постојећу наставника има у вароши

довољно. Све што буде потребно грађанство ће по могућству примити да поднесе ради остварења ове њихове одавнашње жеље и једне од најчестих потреба.

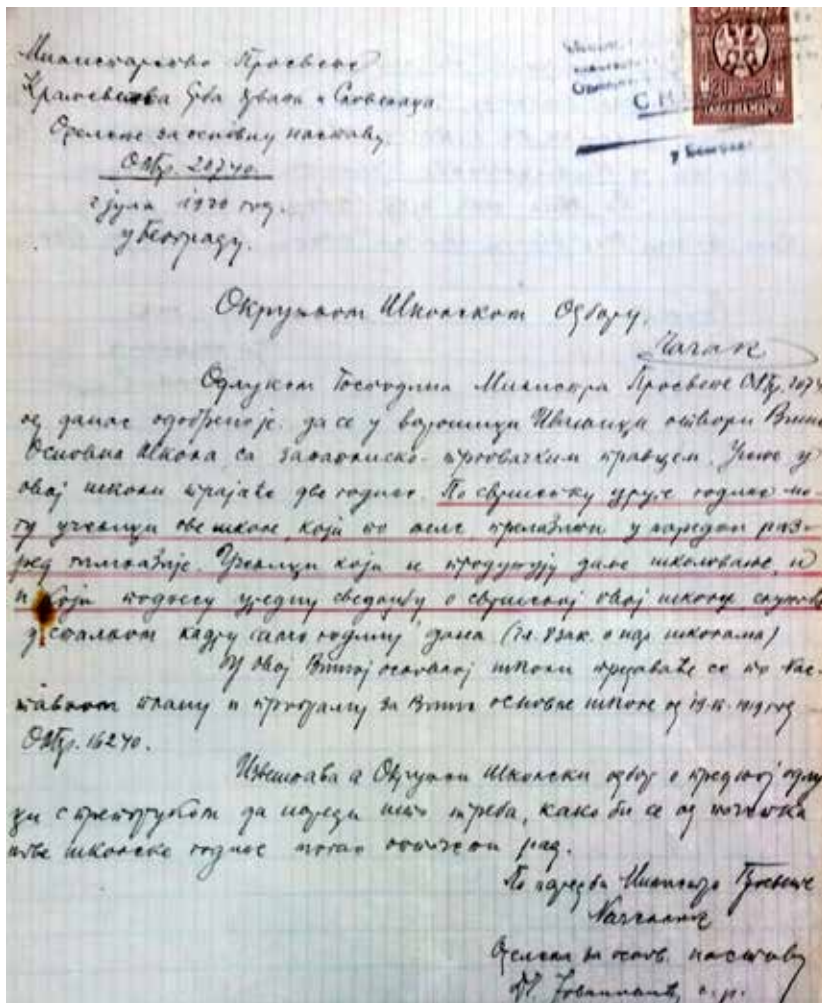
Господине Министре, овдешње грађанство неодоливо се налази у уверењу да је једном дошло време да од своје државе добије оно што је за будућност њихове деце – омладине најпотребније – школу гимназију. Господине Министре, будиште добротвор овог сиромашног места, овог вредног народа и јуначнога; бићете од њега и његове омладине слављени.⁵³

Просветни Савет је на свом редовном састанку размотрио молбу Ивањичана за отварање четвороразредне ниже гимназије и закључио да оскудица у наставницима средњих школа не даје могућности за отварање нових гимназија уколико је што и оне, које већ постоје, јако старе од стога. С обзиром на стварне потребе грађана Ивањице, треба изаћи у сусрет отварањем више основне школе са два разреда, док не би наступила могућност да се из ове развије постојећа грађанска школа са четири разреда. У исто време треба доуступити ученици Више основне школе по уредности у наредне разреде средње школе.

Грађанима Ивањице је ово мишљење Главног просветног савета и Министарства просвете пренето преко школског надзорника са питањем пристају ли да се овде отвори пети и шести разред Више основне школе са програмом првог и другог разреда гимназије. Ивањичани су изразили свој пристанак да до почетка школске године изврше поправку школске зграде и набаве све школске потребе.

Према томе, до почетка школске године ивањичка општина је била дужна да набави клупе, столове, столице, ормане за књиге и друга потребна наставна средства. Школски надзорник Милија Луковић известио је министра просвете крајем маја 1920. године да се општина ивањичка обавезала да ће до почетка школске године набавити сав потребан намештај и учила и обезбедити лица

[53] Архив Југославије, Београд, 66/730/1186.

Извештај Одељења за основну наставу Министарства просвете Краљевине Срба, Хрватша и Словенаца Окружном школском одбору у Чачку о Одлуци министра просвете у вези са отварањем Више основне школе у Ивањици

која би као хонорарни наставници, за прво време, могли предавати поједине предмете. Пошто су испуњени тражени услови, одлуком министра просвете Светозара Прибићевића О. Н. Бр. 20740 од 2. јула 1920. године отворена је Виша основна школа у варошици Ивањици са занатлијско-трговачким правцем. У овој одлуци је назначено да ће учење трајати две године,⁵⁴ да по свршетку друге године могу ученици ове школе који желе прелазити у

наредни разред гимназије и да ће се у ново-отвореној школи предавати по наставном плану и програму за Више основне школе од 19. јула 1919. године.⁵⁵ Потом је, 15. јула исте године, Окружни школски одбор наредио Школском одбору у Ивањици да припреми све што је потребно за отварање школе и изврши упис ученика, па о томе известити Окружни одбор како би он од Министарства тражио наставнике. Тражи да се пожури са овим активностима како би настава почела 1. септембра.

[54] У Одлуци пише и да ученици који не придружују даље школовање и који поднесу уредну сведоџбу о свршеној овој школи служиће у ситалном кадру само тодину дана (члан 8 Закона о народним школама).

[55] Архив Југославије, Београд, 66/730/1186.

Школска зграда у којој је радила Виша основна школа

Школа је радила у згради изграђеној у центру града у последњој деценији 19. века. Школска зграда је преживела оба светска рата и данас је у функцији (у њој се налази средња стручна школа).

За вршиоца дужности управитеља Више основне школе одређен је Радул Перишић.⁵⁶ Именовани су и први стални наставници ове школе: Радул Перишић⁵⁷, дотадашњи учитељ и управитељ Шумљанске школе, и Петар С. Јокановић⁵⁸, дугогодишњи учитељ у Моравичком и Бајнобаштанском крају. Перишић и

Јокановић⁵⁹ су рад у овој школи започели 1. септембра 1920. године. Нешто касније, за хонорарне наставнике постављени су: Божидар Томић⁶⁰, учитељ Шумљанске школе,

[56] Радул Перишић је постављен за наставника Више основне школе одлуком министра просвете О. Н. Бр. 22795 од 9. јула 1920, а за управитеља школе одлуком О. Н. Бр. 33915 од 30. септембра 1920. године.

[57] Радул Перишић, учитељ, рођен 1868. године. Завршио је учитељску школу. Био је дугогодишњи учитељ и управитељ Основне (од 1890. до 1904) и Више основне школе (за све време њеног постојања, 1920-1923) у Ивањици, основних школа у Мочиоцима, Вичи, Радановцима (код Косјерића, 1904-1905), Приликама (од 1905. до 1910) и Шумама (1910-1911. и 1919-1920). Поред учитељског посла био је и друштвено веома активан, као председник ивањичке трговачко-занатлијске омладине, управитељ Дилетантског позоришног друштва, један је од оснивача Народне књижнице и читаонице у Ивањици (школске библиотеке). Радио је и као хонорарни учитељ Ниже гимназије у Ивањици од оснивања школе (1923) до смрти. Одликован је Орденом Светог Саве трећег степена (1921). Имао је 14 деце. Умро је у Ивањици 29. августа 1927. године.

[58] Петар Јокановић је постављен за наставника Више основне школе одлуком министра просвете О. Н. Бр. 19379 од јула 1920. године.

[59] Петар С. Јокановић, учитељ и школски надзорник, рођен 14. новембра 1886. у Ковиљу. Завршио Учитељску школу у Јагодини (1907) и виши педагошки течај у Новом Саду (1919-1920). Практични учитељски испит положио 18. децембра 1913. у Београду. Радио је као учитељ (1907-1920) у Ковиљу (20. 9. 1907 – 1. 7. 1909), Јеловику (Аранђеловац, 1. 7. 1909 – 19. 6. 1920) и предавао у ивањичкој Вишој основној школи 1920. и 1923. године, срески школски надзорник (23. 11. 1920 – 31. 1. 1923), потом био учитељ у Основној школи у Ивањици (1923-1925), а истовремено хонорарно предавао у Нижој гимназији. Потом је премештен у Мојсиње (6. 3 – 15. 7. 1925), па у Прељину, где је био управитељ школе (15. 7. 1925 – 6. 9. 1927), затим школски надзорник Моравичког среза (6. 9. 1927 – 18. 1. 1933), школски надзорник Дежевског среза у Новом Пазару (18. 1. 1933 – 18. 5. 1936), па школски надзорник у Косовској Митровици (18. 5. 1936 – 31. 7. 1938), школски референт Просветног одељења у Чачку (31. 7. 1938 – 26. 7. 1941), пензионер (1941–1944), руководиоц благајне у Уреду за исхрану, па поново пензионисан. Одликован Орденом Светог Саве петог реда (1928). Преминуо 1967. године у Чачку, сахрањен на Чачанском гробљу. Са супругом Ангелином, домаћицом, имао је децу – Добрилу, Добривоја и Миливоја. /Архив Србије, МПС, досијеа просветних радника, Ф, XXXIII, 45/

[60] Божидар Ј. Томић, учитељ, рођен 14. априла 1895. у Богојевићима код Ариља. Завршио учитељску школу (1919) и положио практични учитељски испит у Ужицу (1922). Као учитељ радио у Штиткову (27. 3. 1919 – 23. 10. 1919), Брезови (23. 10. 1919 – 16. 9. 1920), Шумама (1920-1921), Вишој основној школи (1920-1922, хонорарно и као стално запослен) и Основној школи (1921-1922) у Ивањици, у Приликама (1922) се није појавио на служби, а у Рокцима био само један дан (1922). После усовршавања у Прагу (Чешка) радио у Београду (од 10. 3. 1923), где је био управник Дома средњошколске матице ратничке сирочади. Пензионисан 1935. године. Одликован Орденом Светог Саве (1928). Имао је три сина: Предрага (1921), Миленка

Милица Лазић, учитељица Радничке школе, Радослав Јојић, студент права, Јован Поповић, свештеник, и др Божидар Милошевић, лекар среза Моравичког и управник ивањичке Болнице. Недостајали су стручни наставници за ручни рад са цртањем за мушке ђаке, као и за француски језик и књиговодство. Половином новембра те године министар просвете⁶¹ је одговорио да нема на располагању недостајућа стручна лица.

Упис првих ученика извршен је 1. септембра, а настава је започела 1. октобра 1920. године. Те школске 1920/1921. године у први разред уписало се 39 дечака и 10 девојчица, свега 49 ученика. Пионири средњошколског образовања у Моравичком крају и први ивањички средњошколци били су: Живорад Борисављевић, Цветко Велимировић, Војислав Вуковић, Милорад Гавриловић, Милисав Гвозденовић, Спасоје Гвозденовић, Михаило Гиздавић, Радојко Дрндаревић, Радмила Ђокић, Татомир Ђоковић, Достана Јанковић, Радојка Јевтовић, Бранко Јеремић, Боривоје Јеремић, Радоје Јовановић, Анка Караклајић, Милорад Караклајић, Радомир Курђубић, Жарко Лазовић, Радмила Лукачевић, Милојко Маловић, Момир Маслар, Новак Маслар, Драгомир Милинковић, Лепосава Милутиновић, Паулина Михаиловић, Миљко Мојсиловић, Благоје Павићевић, Олга Павићевић, Жарко Пејовић, Михаило Перишић, Радивоје Перишић, Михаило Поледица, Душан Поповић, Милоје Поповић, Миленија Пржуљевић, Милан Пурић, Михаило Пурић, Петар Радивојевић, Вељко Радојевић, Радивоје Рашковић, Милан Ристић, Даринка Салевић, Радослав Спасовић, Слободан Стамболић, Недељко Стефановић, Радојко Томић, Душан Ђурчић и Миодраг Шолајић. Осим Достане Јанковић из Сјенице, Радивоја Рашковића из Рашке и Радојка Томића из Богојевића код

(1924) и Вишеслава (1925). /Архив Србије, МПС, досијеа просветних радника, Ф, XII, 19/

[61] И у Другој Влади Миленка Веснића (18. август 1920 – 1. јануар 1921) функцију министра просвете обављао је Светозар Прибићевић.

Радул Перишић и Пејшар С. Јокановић
(снимак из 1925. године)

Ариља, сви остали ђаци били су из Ивањице и околних села.⁶²

Први ивањички средњошколци били су различитих годишта, што је сасвим разумљиво уколико се зна да је ово прва средња школа у Ивањици и да је држава пре мање од две године изашла из Великог рата и дугогодишње окупације. Најмлађи су били Радојка Јевтовић и Благоје Павићевић, тада десетогодишњаци, а најстарији Живорад Борисављевић, који је био пет година старији од њих. Сви остали ученици су имали између 11 и 14 година. Најчешће су то била деца земљорадника, занатлија, трговаца и кафеџија, али има и троје учитељске деце. Од првих ивањичких средњошколаца петоро се касније определило за учитељски позив.

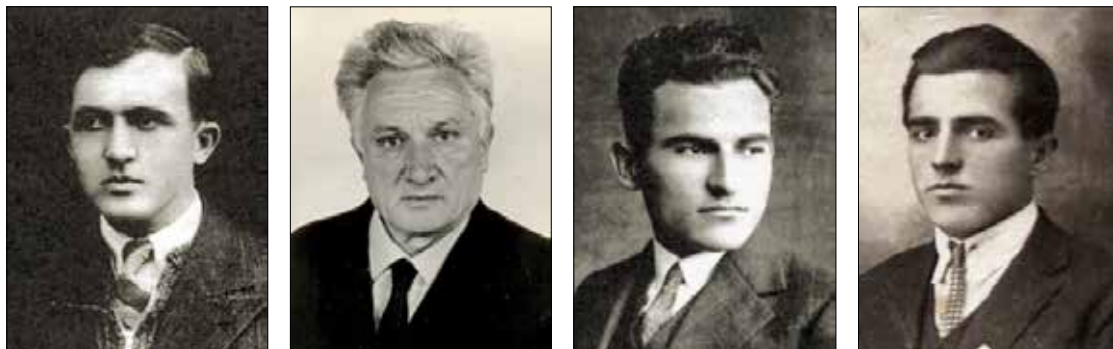
Школа је радила целодневно – настава је извођена пре и после подне. Пауза је коришћена за ручак и одмор.

Поред помоћи од стране Ивањичке општине, Моравичког среза и Чачанског округа, финансирање школе помагали су ђачки родитељи са по 10 динара месечно. О приходима и расходима школе бринуо је први школски благајник Радојица Јеремић, ивањички трговац и један од најбогатијих Ивањичана тога времена.⁶³

[62] Летопис Више основне школе у Ивањици.

[63] Светислав Љ. Марковић, „Записници са седница Наставничког већа и Школског одбора Више основне школе у Ивањици 1921-1923“, *Изворник* 31 (Чачак, 2015), 99-122.

Ученици прве генерације Више основне школе, који су касније постојали учитељи (слева надесно): Цвејко Велимировић, Милорад Гавриловић, Милосав Гвозденовић и Недељко Стефановић (учитељица је била и Анка Караклајић)

Значај оснивања Више основне школе у Ивањици најбоље се може сагледати прегледом стања средњих школа у непосредном окружењу. Прва средња школа у западној Србији и Рашкој области била је Чачанска гимназија (основана 1837. године). Потом је Ужице (1839) добило своју средњу школу премештањем Гимназије из Чачка. Иста гимназија враћена је у матични град 1842, да би у Ужицу Гимназија поново основана 1865. године. То је рекапитулација стања средњих школа до свршетка Првог светског рата, уз напомену да су у Пријеполу и Новом Пазару гимназије отворене 1913. године. У Ужицу је при Гимназији 1919. отворено Педагошко одељење које је 1925. претворено у Учитељску школу. После Великог рата Ивањица, пре других места у ближем и ширем окружењу, добија средњу школу! Касније се гимназије отварају у Пожеги (1921) и Новој Вароши (1923).⁶⁴

На територији Србије те 1920/1921. школске године радило је само осам виших основних школа. Поред Ивањице више основне школе имали су Зајечар, Лапово, Рашка, Сурдулица и Београд, где су постојале три овакве образовне установе.⁶⁵

[64] Раде Познановић, „Средње школе у региону Титово Ужице до наших дана“, *Ужички зборник* 11 (Титово Ужице, 1982), 63-97.

[65] Државни календар Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца за 1921. и 1922. годину.

И пре него што је завршена прва година рада требало је размишљати шта даље. Ивањичане је посебно забринуо допис Министарства просвете Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца О. Н. Бр. 16877 од 27. априла 1921. године у коме се просветним инспекторима и школским надзорницима саопштава: *Господин Министар Просвете оглуком... решио је да ученици који сврше вишу основну школу а желе наставиће учење у гимназији моју стићи у трећи разред гимназије не полажући никакве дојунске испитице. Ово решење важи још само за 1920/21. школску годину. Ученици који сврше само један разред више основне школе не моју се уписати у други разред гимназије.* Допис је потписао начелник одељења за основну наставу Влад. Ј. Радојевић.⁶⁶

То је био директан повод да председник општине Салевић и група од 37 угледних грађана Ивањице 5. јула 1921. године упуте молбу (захтев) министру просвете у којој су навели да је у току Великог рата школска зграда била многа оштећена и од неупријатљива урнисана. Грађани ове сиромашне варошице уложили су око 20.000 динара и одмах, још 1919. године, поправили зграду и потпуно је у ред довели (инсталирано је електрично осветљење) и снабдели потребним намештајем. Подсетили су министра да им није дато да отворе гимназију, јер није било наставног

[66] Архив Југославије, Београд, 66/730/1186.

особља, а потом је отворена гимназија у Пожеги, којој су *две пошћуне гимназије њред враћима 10-20 километра удаљене и са обадве је везују најмодернија саобраћајна средствија*.⁶⁷ Тада је одобрено отварање више основне школе са два разреда и повластицом да ђаци који заврше други имају право уписа у трећи разред гимназије без полагања допунских испита. Истакли су да су као родитељи задовољнији резултатима ове школе него успехом њихове деце која су у околним пуним гимназијама завршила други разред. Закључили су да, уколико одлука министра просвете од 27. априла остане на снази, ђаци који су управо завршили први разред Више основне школе остају без права на даље школовање, а онемогућен је и наставак школовања свој деци која су тог лета завршила нижу основну школу. Затражили су да се у Ивањици отвори четвороразредна гимназија или да остане Виша основна школа са свим повластицама добијеним приликом отварања (решење од 2. јула 1920) и да се прошири у четвороразредну вишу основну школу.⁶⁸

Током јула месеца у надлежном Министарству покушавали су да изнађу решење за проблем Ивањичана, па је сходно томе било и предлога да се у градићу на Моравици отвори грађанска школа. На крају је преовладало мишљење да је најрационалније да Виша основна школа настави са својим радом. Министарство просвете је по службеној дужности известило 15. августа 1921. (допис број 34675) Школског надзорника у Моравичком срезу да до решења питања отварања гимназије или грађанске школе у Ивањици изврши упис у други разред Више основне школе *која се има отворити и почетком ове школске године њрема распису О. Н. Бр. 16877 од 27. априла 1921. године*. Такође, одлучено је да ученици који заврше други разред могу прећи у трећи разред средње школе без полагања допунских испита, као и да је министар просвете

прописао измене и допуне наставног програма за Вишу основну школу за наредну школску годину, а које ће се накнадно послати.⁶⁹

Отварање и другог разреда наметнуло је решавање три практична питања у вези са наставничким кадром, школским простором и начином финансирања школе. И док је одговор на прво питање био у искључивој надлежности Министарства просвете, дотле су друга два морала бити решена у Ивањици. Та питања, као и многа друга, решавао је Школски одбор. Према тадашњем закону Школски одбор сачињавали су председник општине (истовремено и председник Школског одбора), управитељ школе и три мештанина. Те године председник Школског одбора био је Тихомир Салевић, берберин и кафеџија и председник општине, пословођа Радул Перишић, учитељ и управитељ школе, а чланови Витомир Шолајић, месар и кафеџија, Цветко М. Радојевић, грађевински предузимач и трговац, и Миливоје А. Милитуновић, познатији као Миша Ширет, трговац.⁷⁰ Одбор је у овом саставу радио до средине марта 1922. године, када је Цветко Радојевић поднео оставку на одборничку дужност, а на упражњено место именован је његов брат Алекса Ако Радојевић, трговац.

Питање простора решено је тако што је други разред задржао учионицу у којој је радио претходне године, а први је смештен у нову учионицу добијену грађевинским сређивањем две суседне канцеларије (срушен је преградни зид између канцеларија управитеља школе и школског надзорника). Занимљиво је да исти зид није ни био уцртан у првобитним архитектонским плановима зграде.

У циљу превазилажења финансијских проблема одлучено је да терет издржавања Више основне школе прихвате родитељи ђака добровољним плаћањем трошкова које не

[67] Овде се мислило на Чачанску и Ужичку гимназију, које су мало више удаљене него што се у молби наводи.

[68] Архив Југославије, Београд, 66/730/1186.

[69] Архив Југославије, Београд, 66/730/1186. /До 18. јула 1921. године министар просвете био је Светозар Прибићевић./

[70] Суд општине Ивањичке изабрао је чланове Школског одбора Више основне школе 28. августа 1921. године.

могу да покрију општина Ивањичка, Моравички срез и Чачански округ. Одлучено је да се од сваког ђачког родитеља затражи помоћ од по пет динара месечно у периоду од годину дана, почев од 1. септембра 1921, па до 1. септембра 1922. године. Посебно је наглашено да ако неко од родитеља не буде драговољно хтео давати помоћ школи, у том случају према истима се неће предузимати никакве принудне мере. Сачињен је и списак од 62 родитеља за које се мислило да су у могућности (према своме имовном стању) давати добровољну помоћ за издржавање школе. Иначе, за помоћ у финансирању среска и окружна скупштина предвиделе су по 2.500 динара у својим буџетима за 1921. годину.

Школске 1921/1922. у први разред уписано је 46 првака (38 дечака и осам девојчица) и 44 другака (36 дечака и осам девојчица). Упис ученика извршен је 10. септембра 1921. године. Тако је ивањичка Виша основна школа у другој години рада имала 90 ученика, међу којима 16 девојчица. Запажа се да су међу првацима доминирала деца из Ивањице и околних села, али било је и пет ученика из драгачевских села којима је Ивањица ближа од Чачка. У другом разреду од прошлогодишњих првака није било Борисављевића, Ђокићеве, Новака Маслара, Мојсиловића и Пржуљевићеве, а нови ђак био је Миодраг Тодоровић.⁷¹

Годишњи испит одржан је на крају школске године и трајао је пет дана (2, 19, 20, 21. и 22. јуна). На испит су изашла 43 првака (36 дечака и седам девојчица) и сви су успешно завршили први и преведени у други разред. Испит у другом разреду трајао је сваког дана по четири часа (укупно 20). Од 44 другака на испиту је било 35 дечака и осам девојчица и сви су завршили други и преведени у трећи разред. Школски надзорник Петар С. Јокановић је успех и рад наставника ове школе оценио одличном оценом.⁷²

[71] Уписник ученика Више основне школе у Ивањици.

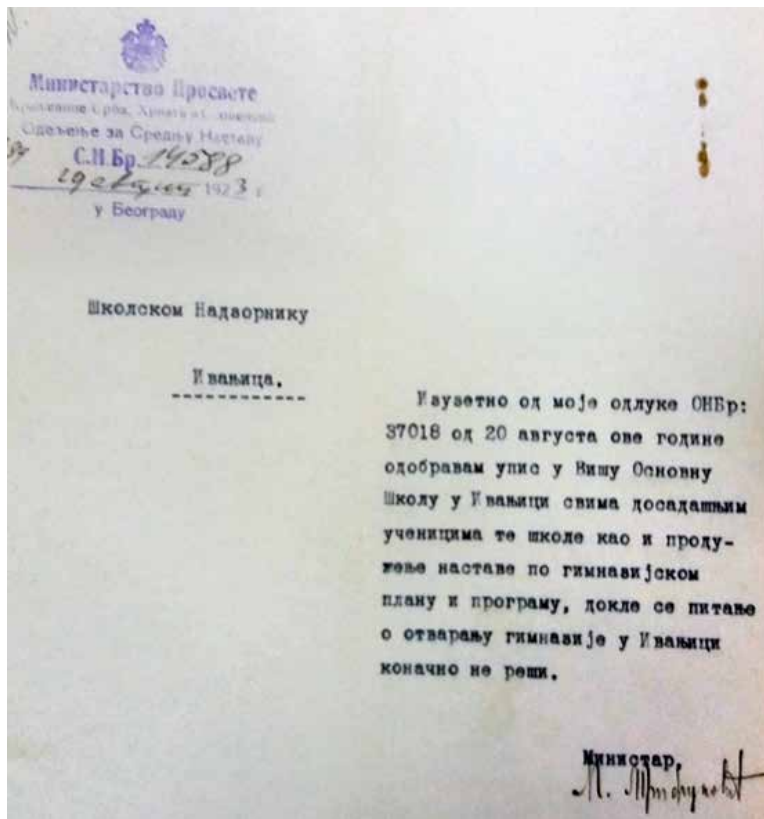
[72] Летопис Више основне школе у Ивањици.

У записницима са седница Школског одбора Више основне школе забележено је да школа има ђачку и школску књижницу, али без прецизних података с коликим књижним фондом располажу.

Министар просвете Светозар Прибићевић је одлуком С. Н. Бр. 13713 од 12. септембра 1922. те школске године отворио и трећи разред Више основне школе у Ивањици. У тексту одлуке је наглашено да ће се радити по наставном плану и програму трећег разреда гимназије и са правом преласка у четврти гимназијски разред по завршетку трећег.

Школске 1922/1923. године у први разред уписано је 49 ученика (43 дечака и шест девојчица). Опет су у питању деца из Ивањице и ивањичких и драгачевских села. У другом разреду учила су 32 ученика (26 дечака и шест девојчица), а у трећем 33 ђака (29 дечака и четири девојчице). Укупно је у школи, у сва три разреда, учило 114 ученика (98 дечака и 16 девојчица). Нису сви уписани ученици дочекали крај школске године у ђачким клупама и изашли на годишњи испит. На испиту је било 45 првака (39 дечака и шест девојчица), 31 другак (25 ученика и шест ученица) и 31 трећак (28 дечака и три девојчице). Завршни испит је положило и прешло у старији разред 38 ученика првог разреда (33 дечака и пет девојчица), 27 другог (21 дечак и шест девојчица) и 24 трећег (22 дечака и две девојчице). У целој школи укупно је 99 ученика (86 дечака и 13 девојчица) успешно завршило разред који су похађали.

Иницијатива да се отвори гимназија није престајала. У првој половини 1923. године оформљен је и Акциони одбор у саставу: председник Ђуро Јеремић, трговац, потпредседник Милисав В. Арсовић, учитељ, и секретар Драгомир Поповић, професор. Из текста сачуваног Записника са треће седнице овог одбора (присутствовао је и народни посланик Анта Радојевић) сазнајемо шта су одлучили у вези са својим деловањем у наредном периоду. Закључено је да њихова депутација у

Одлука министра просвете од 29. августа 1923. године

саставу Ђуро Јеремић, Гаврило Бошковић, Милисав Арсовић и Радосав Ђоковић оде у Министарство просвете и замоли за отварање гимназије, првенствено државне, па ако то не прихвате онда приватне коју би држава помагала плаћањем наставника (или са 100.000 динара годишње) или, на крају, приватне коју би срез издржавао. Захтев је био подржан молбама дванаест општинских судова. Са истим циљем организован је 1. јула 1923. збор грађана, на коме су присуствовала 32 ђачка родитеља. Том приликом формиран је ужи акциони одбор од четрнаест чланова са задатком да учини све што може да се отвори гимназија у Ивањици.

У писму упућеном министру просвете 17. августа 1923. године Акциони одбор је нагласио да се *још њре раиша (а нарочишо њосле), када се увидело шиа значи њпросвећен и кулџуран човек, осеишла јака жеља код мноџих ѡрађана*

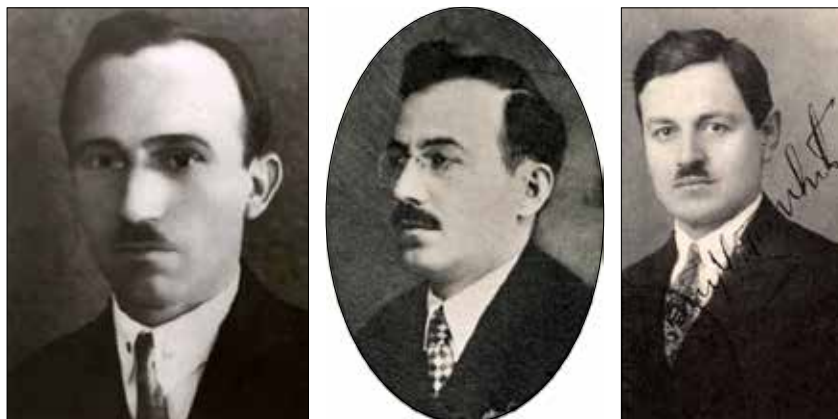
*среза Моравичкоѡ да своју децу школују како би их шиио боље сѡремили за будуџи живоѡ. Као разлоге за немогућност даљег образовања младих Моравичана навели су удаљеност од центара где постоје школе, рђаве комуникације и лоше материјално стање грађана. Објаснили су како им се у сусрет изашло отварањем Више основне школе из које је управо изашла прва генерација тређака. Замолили су министра да троразредну Вишу основну школу претвори у нижу средњу школу, четвороразредну гимназију, и додали: *Ошваране ниже средње школе омоѡућило би мноѡим нашим младим снаѡама да шиио боље искористише своје сѡсобности, које Chesѡ ѡроѡадају или осѡјају недовољно искористишене.* Текст писма потписали су: председник (Ђуро Јеремић), потпредседник (Милисав Арсовић), секретар (Драгомир Поповић) и чланови Акционог одбора (Радул Перишић, Гаврило Бошковић, Петар*

Јокановић, Вукашин Спасовић, Петар Лукачевић, Драгољуб Милутиновић, Радосав Ђоковић, Љубомир Ристић и Алекса Радојевић).

Надлежно министарство је имало разумевања за њихову иницијативу. У четвртој школској 1923/1924. години министар просвете Миша Трифуновић је одлуком С. Н. Бр. 14588 од 29. августа 1923. одобрио упис свим дотадашњим ученицима у Вишу основну школу и продужење наставе у четири разреда по гимназијском наставном плану и програму, док се коначно не реши питање претварања ове школе у гимназију. Настава је почела 24. септембра 1923. године.

Мештани Ивањице и околних вароши и села нису били потпуно задовољни добијеним решењем, па су наставили са иницијативом да Виша основна школа прерасте у гимназију. Министру просвете упућена је нова молба, написана у лето 1923. године (није датирана). У веома занимљивом и лепо сроченом тексту каже се: *Још је рајша – а нарочито после рајша – када је се увидело шта значи просвећен и културан човек, осетила се јака жеља код многих грађана среза Моравичкој да своју децу школују како би их што боље спремили за будући живот. Али, нешто услед удаљености ових крајева од центара где су постојале школе и рђавих комуникација, а нешто услед рђаво материјалног стања грађана овог краја, није било могућности за то. Ошуда је постојала неопходна потреба ових крајева отварање ниже средње школе у варошици Ивањици. Грађани среза Моравичкој обратили су се Господину Министру Просвете још 1920. године с молбом да се у Ивањици отвори нижа средња школа и изнели су своје жеље и потребе у том смислу. Али како услед оскудице у наставничком особљу и недовољног броја ученика за трећи и четврти разред гимназије није било могућности за то, а пошто је Господин Министар у начелу прихватио жеље грађана и сложио се са њима у вези са овом потреби ниже средње школе у Ивањици, то је се морало поћи путем постојећег отварања разреда по разред. Тако је одлуком Господина Министра Просвете О.*

Н. Бр. 20740 од 2. јула 1920. године отворена у Ивањици Виша Основна Школа са правом прелаза у наредне разреде гимназије за ученике који је буду свршили. Одлуком Министарства Просвете О. Н. Бр. 34675 од 15. августа 1921. године отворен је други разред ове школе „док се не реши питање отварања гимназије или грађанске школе у Ивањици“, с правом да ученици који га буду свршили могу прећи у трећи разред гимназије без допунских испита. Одлуком Господина Министра Просвете С. Н. Бр. 13713 од 12. септембра 1922. године отворен је и трећи разред Више Основне Школе са наставним планом и програмом трећег разреда гимназије и правом да ученици који га буду свршили могу прећи у четврти разред гимназије без накнадних испита. Како су ове школске године свршили трећи разред Више Основне Школе тридесет и један ученик, који чине довољан број за отварање четвртог разреда гимназије, а како је и жеља свих грађана овог краја да се Виша Основна школа – која је ове године имала сто и седам ученика – отвори у нижу средњу школу, то Акциони одбор, изабран од стране грађанства среза Моравичкој на збору од 1. јула текуће године, у име свих грађана среза Моравичкој и заинтересованог грађанства срезова: Драгачевској, Ариљској и Студеничкој, најучинивије моли Господина Министра да изволи донети одлуку о отварању шоразредне Више Основне Школе у Ивањици у нижу средњу школу – четвороразредну гимназију, те да тиме омогући школовање и деци из ових крајева. У прилогу Одбор најучинивије подноси молбе десет оштинских судова из овог среза и среза Драгачевској. Акциони Одбор, заједно са свим заинтересованим грађанима поменутих срезова, нада се да ће Господин Министар изићи у сусрет овој молби с обзиром на рђаво материјално стање ових крајева и апсолутну немогућност грађана да школују своју децу у удаљенијим местима. Отварање ниже средње школе дало би могућности многим нашим младим снамама, које су принуђене, рђавим економским условима за животи, најучинивије родитељско оштећење, да се припреме за будући живот и да што боље

Милисав Арсовић, Божидар Томић и Драјомир Драји Појовић

искористиће своје способности, које иначе код нас досија истиа пропадају или осијају недовољно искористићене. Грађани, њак, са своје стране даће за гимназију потребну зграду која одговара свима условима хигијенским и дружим, сав потребан намештај, учила и потребна наставна средства.⁷³

Претходно поменуте молбе општинских судова написане су крајем јула и почетком августа 1923. године. Од 14 општина Моравичког среза молбе су доставили судови општина у Ивањици, Остативи, Вионици, Приликама, Шумама, Брезови, Братљеву, Ковиљу и Кушићима (Јаворска општина).⁷⁴ То су учиниле и општине Лиса и Луке које су припадале Драгачевском срезу. Молбе су потписивали председници општинских судова⁷⁵, по два члана и деловођа, као и по десетак одборника.

[73] Заједничку молбу у име грађана срезова Моравичког, Драгачевског, Ариљског и Студеничког потписали су председник Акционог одбора Ђуро Јеремић, трговац, потпредседник Милисав В. Арсовић, школски надзорник, секретар Драгомир Поповић, професор, и чланови: Гаврило Бошковић, трговац, Радојица М. Јеремић, трговац, Петар С. Јокановић, учитељ, Радул Перишић, учитељ, Драгољуб Милутиновић, свештеник, Петар Г. Лукачевић, столар, Радосав Ђоковић, економ, Вукашин М. Спасовић, трговац и Алекса М. Радојевић, трговац.

[74] Поред наведених, у Моравичком срезу постојале су политичке општине: Опаљеничка, Ерчешка, Косовичка, Средњоречка и Придворичка.

[75] Председник Суда општине Ивањичке био је Гаврило Бошковић, Остатичке Павле Станисавић, Вионичке Свет. С. Ивановић, Приличке Цветко М. Бојовић, Шумљанске Сретен Савић, Брезовске Мил. Караклаја, Братљевске Бојо Кривокућа,

У свим молбама је наведено да су најближа места која имају гимназије (Пожега, Ужице, Чачак, Краљево, Нови Пазар) веома удаљена, да је ово брдовит и кршевит крај без добрих путева са рђавим саобраћајним средствима и да све то заједно обичне овдашње грађане (најчешће веома сиромашне) онемогућава да пошаљу децу на даље школовање. Било је веома рационалних објашњења исказаних у њиховим молбама за отварање четвороразредне ниже гимназије у Ивањици. Посебно су истакли чињеницу да би деца имала бољи надзор родитеља, па се не би могла одавати рђавим навикама и пороцима у узрасту када се ствара њихов карактер, као и да њихова деца имају вољу, способности и жудњу за науком и сазнањем. Сматрали су да би Ивањица била идеално место за гимназију као средиште околних среских места: Ариља, Гуче, Рашке и Сјенице. У молбама је било и патетичних делова, као што је овај: *Дечји родитељи јорко уздишу на помисао да у околним градовима имају поред осморазредних гимназија и дружих виших и пољопривредних школа и како родитељи из ње околине лако своју децу школују и просвећују, а уживају све мојуге државне потпоре, а наша деца вечито као наситорчад очекују милости да им се у основну школу пошаље просветни радник и у њему сву срећу погледају, јер ја из своје*

Ковиљске Саватије Бојовић, Јаворске Тома С. Дабовић, Лишанске Срет. М. Јованчић и општине Луке Милован Јовићевић.

*средине не можемо имаџи, ња се сами њишмамо да ли смо ми синови ове мајке Србије. На другом месту се каже: Жалосно би било да деца која су сјособна и џаленђована за школу и којој је док су били у основној школи усађена љубав љрема истђој и љрема књизи осђану у овим људурама и да свој век љроведу као чобани, кад би мођли као школовани људи да мнођо корисђе своме народу и ођацбини.*⁷⁶

Перманентни притисци и бројне молбе нису оставили равнодушним надлежне у Београду. Указом Александра I Карађорђевића, краља Срба, Хрвата и Словенаца С. Н. Бр. 20820 од 25. октобра 1923. године, Виша основна школа у Ивањици претворена је у приватну среску гимназију. С обзиром да су сви ученици Више основне школе изразили жељу да пређу у новоотворену гимназију, иста је ликвидирана 30. децембра 1923. године. Према томе, Вишу основну школу наследила је Нича приватна гимназија.

У Вишој основној школи предавали су: Радул Перишић, управитељ школе, Петар С. Јокановић, Радослав Јојић,⁷⁷ Божидар Ј. Томић, Милица Лазић,⁷⁸ доктор Божидар Милошевић⁷⁹, Милисав В. Арсовић⁸⁰, Александар Д.

[76] Архив Југославије, Београд, 66/1592/1705.

[77] Радослав Јојић, апсолвент права, предавао је француски језик у ивањичкој Вишој основној школи школске 1920/1921. године.

[78] Милица Лазић, учитељица Женске радничке школе, хонорарно предавала женски ручни рад у Вишој основној школи школске 1920/1921. године.

[79] Божидар Милошевић, лекар, предавао хигијену у Вишој основној школи у Ивањици (1920/1921).

[80] Милисав (Савка и Витор, тежак) Арсовић, учитељ и школски надзорник, рођен 8. априла 1889. у Кушићима. Основну школу је завршио у Миланци, пет разреда гимназије у Београду, а четири разреда Учитељске школе у Јагодини (1910, одличан успех). Практични учитељски испит положио је у Ужицу (1921). Војску није служио, а учествовао је у свим ратовима од 1912. до 1918. године као војни обвезник чиновничког реда. Као учитељ од 31. августа 1910. године, радио у Ковиљу (31. 8. 1910 – 11. 7. 1912), Миланци (1. 9. 1912 – 25. 1. 1921), ивањичкој Вишој основној школи (25. 1. 1921 – 1923), основним школама у Ивањици (1923–1924, 1927–1929), Шумама (5. децембар 1929 – 16. мај 1939), где је био управитељ школе, и Чачку (16. мај 1939 – 21. јул 1941, пензионисан), где је био управитељ школе (од 27. јуна 1939). Током службовања увек је оцењиван одличним оценама. Као просветни надзорник Моравичко-драгачевског среза радио је од 18. јануара 1923. до 25. августа 1927. године. У ивањичкој Основној школи упоредо

Адамовић⁸¹, Јосип Локас⁸², Владимир Николајевић⁸³ и Драгомир Драги С. Поповић⁸⁴ (био

..... радио до 1929, где је био управитељ (од 16. јануара 1923. до 5. октобра 1928). Секретарску дужност у канцеларији школског надзорника у Ивањици обављао од 2. марта 1921. до 30. маја 1922. године. Поново је пензионисан 12. септембра 1945. године. Одликован је сребрном и златном медаљом за ревносну војну службу (1917. и 1920), Албанском споменицом (1921) и Орденом Светог Саве петог реда (1928). Преминуо је и сахрањен у Чачку 1965. године. Са првом супругом Илинком, учитељицом (преминула 1913), добио је сина Миодрага (рођен 13. 2. 1913. у Миланци), а са другом – Драгом (рођеном 1898, отац Недељко, пекар), домаћицом из Шапца (венчали су се 16. новембра 1919. у Валеу) кћерке Иванку (удато Андрејић, рођена 5. јула 1920. у Валеу), учитељвала у Кушићима, Бресници, Катрги и другим местима, Милицу (удато Милошевић, рођена 28. јануара 1922. у Ивањици), учитељица у Катрги, Осоници и Чачку, и Душанку (рођена 13. марта 1933. у Ивањици) и сина Милоша (рођен 21. децембра 1926. у Ивањици). /Архив Србије, МПС, досијеа просветних радника, Ф, XV, 53/

[81] Александар Д. Адамовић, наставник Више основне школе у Ивањици од 27. септембра 1921. До лета 1923. године. Завршио је учитељску школу. Као учитељ радио у Косовици (1920/1921), одакле је у лето 1921, одлуком министра просвете, требао да буде премештен у Угриновце (под Рудником), али је ипак распоређен у ивањичку Вишу основну школу. Радио у основним школама у Вранићу код Београда (1923–1924), Ракови, Великој Моштаници (1924–1928), Пожеги (1928–1934), одакле је премештен у Београд, где је био управитељ ОШ „Краљица Марија“. У Ивањици се 1921. оженио са учитељицом Косаром (1896), са којом је добио синове: Драгослава (1922), Бранислава (1923–1924) и Михаила (1925).

[82] Јосип Локас, наставник Више основне школе у Ивањици у школској 1921/1922. години. У Ивањицу дошао 26. новембра 1921, а из ње отишао у лето 1922. године. Имао је тада 17 година учитељске службе. Средином тридесетих година 20. века био је шеф одељења за грађанске школе у Министарству просвете.

[83] Владимир Д. Николајевић, наставник Више основне школе и Основне школе у Ивањици, рођен 13. јула 1896. у Русији. Завршио је учитељску школу у закавказском учитељском семинарију (1915). У Краљевину СХС дошао 1920, а поданство добио 1924. године. Био је учитељ у Ласцу (19. 4 – 23. 10. 1922). У Вишу основну школу у Ивањици дошао 13. новембра 1924. године и радио две године (до одласка у војску, 5. 9. 1924), а потом у ивањичкој Основној школи до 1925. године. /Архив Србије, МПС, досијеа просветних радника, Ø, VIII, 41/

[84] Драгомир С. Поповић Драги, професор, рођен 2. августа 1899. у Ивањици, у свештеничкој породици (отац Стаменко, мајка Марија). Основну школу је завршио у Придворици на Голији, гимназију похађао у Чачку (пети разред завршио 1913) и Ужицу (1920). Дипломирао је на Филозофском факултету, група за српски језик и југословенску књижевност у Београду (февруара 1924). Професорски испит положио у Београду (1929) са оценом „одликујући се у свима деловима испита“. Као професор радио је у ивањичкој Вишој основној школи и Нишкој гимназији (од 1. марта 1923. до 14. јула 1925, директор од 1. октобра 1924. до 17. марта 1925), гимназијама у Београду (Друга мушка гимназија, 1925) и Чачку (од 6. 9. 1925. до 1945), Техничкој (1949–1954) и Економској школи у Чачку (1954–1962). Био је вршилац дужности директора мушке (од 6. јуна 1941. до 1942) и женске (1943–1944) Гимназије у Чачку. По одласку у пензију живео је у Чачку. За историографски рад *Чачак у љрошлости* добио награду САНУ за најбоље истраживачко

је први факултетски образовани просветни радник у историји ивањичког образовања).

Бачка литерарна дружина „Јавор“

Без сумње, најзначајнија организација у Ивањици у првој половини 20. века било је Ивањичко ђачко друштво „Јавор“. Због његове улоге у културном, спортском, образовном и туристичком животу града на Моравици приказаћемо рад овог удружења за време постојања Више основне школе и Ниже гимназије.⁸⁵

На седници Наставничког већа Више основне школе, одржаној 15. марта 1923. године, новопридошли професор Драгомир Поповић предложио је да се у школи оснује, односно обнови негдашње ђачко друштво „Јавор“. Према речима покретача овог подухвата, циљ оснивања било је интелектуално образовање ученика. Наставничко веће се сагласило с Поповићевим предлогом да се обнови некадашње ђачко друштво које је у Ивањици постојало као феријално ђачко друштво под именом *Јавор*. Поповићу је стављено у дужност да изради пројекат друштвених правила и припреми све остало што је неопходно за оснивање овог друштва.

Већ 4. априла 1923. године Наставничко веће Више основне школе у Ивањици усвојило је правила која је припремио Поповић у 25 чланова. На тај начин је обновљен збор Бачке литерарне дружине *Јавор* која је постојала пре Првог светског рата. Истовремено је за првог председника изабран Драги Поповић. Њен задатак је био да омогући ученицима да

дело из историје за 1938. годину. Објавио: *Сјоменицу Чачанске реалне гимназије* (заједно са Драгославом Митровићем и Маргитом Радовић, 1938), *Чачанска гимназија 1837-1937* (1939) и бројне истраживачке радове. Одликован је Орденом Југословенске круне петог реда (1937). Ожењен са Олгом Бошковић из Ивањице, са којом је добио синове Предрага и Томислава и кћерку Љиљану. Умро је у Чачку 18. фебруара 1986. године. /Архив Србије, МПС, досијеа просветних радника, F, XXXIX, 30/

[85] На званичном печату стајало је *Ивањичко ђачко друштво „Јавор“*, а на сачуваним документима у називу ове организације појављују се и *ђачка литерарна дружина*, *феријално ђачко друштво* и слични називи. Али, увек је стајало име „Јавор“ и односило се на исто удружење.

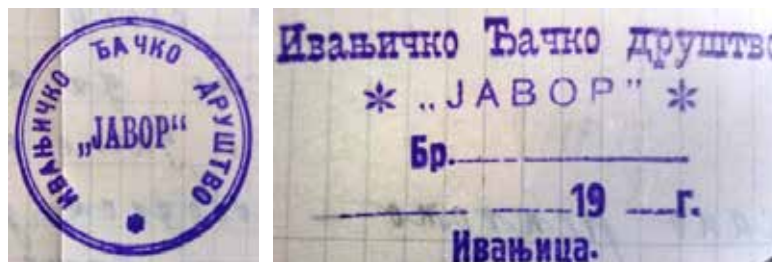
прошире своје знање и допуне образовање у литерарном, друштвеном и моралном смислу. Требало је да Дружина на литерарним седницама своје чланове заинтересује за књижевност, да *развијајући осећање за лепо и узвишено, сузбију рђаве навике и особине*.

Половином априла 1923. године управитељ ивањичке школе Радул Перишић послао је среском школском надзорнику правила Бачке дружине *Јавор* с молбом да се доставе Министарству просвете на одобрење. Школски надзорник Милисав В. Арсовић написао је министру просвете да *прилаже њавила Бачке дружине Јавор* ђака ивањичке Више основне школе на одобрење. У тексту писма навео је да *ђаци ове школе обнављају књижевно друштво Јавор које је до сада постојало као феријално друштво ивањичких ђака задржавајући му исто име, а дајући му нова њавила*. Седиште друштва било је у школи.

Седмично су се у школи одржавале седнице на којима су ђаци, чланови друштва *Јавор*, *чињали своје орињалне радове, расњављали о сваком њриодном њињану у њиховом заједничком раду и ђачком живоју*. Све дружинске *њослове с најживљим учешћем обављају сами ученици њод руководињвом настњавника ове школе Драњомира Поњовиња, свршеној филозофа, чињом је иницијањвом образовано ово ђачко-омладинско друштво, које је своје чланове-ђаке њодсњакло на јак, обилањ, свесњран и ињтензиван рад*. Током маја и јуна 1923. године чланови Бачке дружине *Јавор* одржали су десет седница и прочитали *28 орињалних њисмених радова*.

Према достављеним *Правилима* задатак Бачке дружине *Јавор* био је да *њреко књињнице, коју ово друштво наслеђује од сњарој истњоименој друштва, а које ће се још дојунити, зањим дискусињом и чињанњем самостњалних радова (као шњо је кујљење народних умоњворина и бележење народних обичаја) на лињерарним седницама заињтересује чланове за књижевност и науку, зањим да их њодсњакне на самостњалан ињтелектуалан рад*.

Печат и штампбил Ивањичког бачког друштва „Јавор“

Правилима је предвиђен капитал с којим ће располагати Бачка дружина Јавор. Била су то средства наслеђена од старог друштва Јавор, затим улози редовних чланова, помажућих чланова и утемељача и добротвора, али и приходи од забава, концерата и предавања приређених у корист друштва. Чланови друштвене Јавор били су редовни, помажући, утемељачи и добротвори. Редовни чланови постали су сви ученици ивањичке Више основне школе који су уплаћивали редован улог од два динара месечно. Помажући чланови су они грађани или ђаци других школа који су плаћали месечни улог као и редовни чланови. Утемељачи су ђаци или грађани који положили друштву једном за свакога 50 динара. Добротвори су она лица која положили друштву једном за свакога 100 динара. Као утемељачи и добротвори могли су бити уписани од стране пријатеља и сродника и они који су умрли.

Сви чланови друштвене Јавор могли су да позајмљују из друштвене књижнице књиге и листове на читање. На седницама друштвене Јавор имали су право гласа, као и да питају, предлажу и дискутују само редовни чланови, а остали само право присуствања. Сваки члан могао је бити искључен само ако се утврди да очигледно омета рад Друштва или га оштети. О сваком таквом преступу одлучивао је збор већином гласова која овде мора износити две трећине присутних чланова.

Бачком друштином Јавор управљали су председник, потпредседник, два секретара, благајник, књижничар, потписничар и три члана Управног одбора. Председник је био један од наставника као највиши инструктор,

кога је бирало Наставничко веће, а све остале чланове Управе, то јест ђаке (редовне чланове Друштвене), збор гласањем на почетку школске године. Надзорни одбор се састојао од три члана (редовни чланови Друштва) који су између себе бирали председника. Управа се старала о материјалној имовини Друштвене, њеним приходима и расходима, набавци књига и часописа за књижницу, сазивала је седнице и припремала дневни ред састанака. Осим тога, Управа је пратила извршење друштвених правила и донетих одлука збора и одлучивала о свим друштвеним пословима.

Дужност Надзорног одбора била је да контролише рад Управе. Надзорни одбор је могао у свако доба од Управе Друштва да захтева дозволу да се изврши преглед стања касе, књижнице и осталог рада, о чему је морао да реферише збору на првој седници. Извештај о раду Управе био је обавезан на крају школске године. Одлуке су се морале подносити збору на одобрење, а он их је већином гласова или усвајао или одбацивао. Збор је једини био надлежан да одлучује о свим питањима у вези са радом Друштва. Он је решавао о разрешењу и оставкама појединих чланова или целе управе и о избору нових чланова. На крају школске године Управа је подносила збору извештај о целокупном свом раду, као и о стању касе и књижнице. Ако чланови Управе из било којих разлога нису могли у време школског распуста управљати повереном им дужином, то ће се образовати Феријални одбор чији ће задатак бити да преко распуста чува поверену му имовину и да издаје књиге члановима. Феријални одбор сачињавала су три члана, а бирао их је збор гласањем. Предвиђено је било да се

дужности појединих чланова Управе, као и процес рада у друштву, детаљније одреде пословником који би Управа прописала и поднела збору на усвајање.

Правилима је предвиђено да се, у случају затварања школе или ако Друштво престане да ради, сва његова имовина преда Ђачкој књижници ивањичке Основне школе, у првом, односно Ђачкој књижници ивањичке Више основне школе, у другом случају. Уколико би се ова школа претворила у гимназију, друштво *Јавор* ће продужити рад са истим именом. Петог априла 1923. године правила *Ђачке дружине Јавор* прихваћена су на збору у потпуности и потписана од чланова прве Управе друштва.

Прву Управу Ђачке литерарне дружине *Јавор* чинили су: председник Драгомир Поповић, професор, потпредседник Михаило Перишић, секретари Радивоје Перишић и Недељко Стефановић, и чланови: Боривоје Јеремић, Цветко Велимировић, Благоје Павићевић, Војислав Јеремић, Анка Караклајић и Спасоје Гвозденовић, сви ђаци ивањичке Више основне школе.⁸⁶

Извори и литература:

Архивска грађа:

Архив Југославије, Министарство просвете Краљевине Југославије

Архив Србије, Министарство просвете Краљевине Србије

Међуопштински историјски архив Чачак, Начелство округа чачанског 1839-1922; Краљевска банска управа, Дринска бановина. Година 1929-1941, одељење Просвета

Историјски архив Ужице, Нижа државна гимназија Ивањица 1923-1930, општа акта

Архива и уписнице ученика Више основне школе у Ивањици, Приватне гимназије у Ивањици, Државне гимназије у Ивањици чувају се у архиви ОШ „Милинко Кушић“ Ивањица/

Приватне архиве бивших ученика и наставника школе

Штампа:

Просветни гласник, Београд, 1880-1944.

Српске новине, Београд, 1870-1919.

Литература:

Гавриловић Андра, *Народне школе у Србији 1803-1815* (Београд; Учитељско удружење, 1903)

Живковић Новак, *Школе у ужичком крају у XIX веку* (Титово Ужице: СИЗ основног образовања и васпитања, 1981)

Марковић Љубомир, *Моравички крај: фотомонографија* (Ивањица: Удружење просветних радника Општинске скупштине Ивањица, 1965)

Марковић Љубомир, *Школе моравичког краја* (Ивањица: Општинска заједница образовања, 1983)

Марковић Светислав Љ., Летић Ковиљка, *Сво осамдесет година основне школе у Ивањици 1836-2016* (Ивањица: Основна школа „Милинко Кушић“, 2017)

Марковић Светислав, „Виша основна школа у Ивањици 1920-1923“, *Изворник* 29 (Чачак, 2014), 111-144.

Марковић Светислав, „Записници са седница Наставничког већа и Школског одбора Више основне школе у Ивањици 1921-1923“, *Изворник* 31 (Чачак, 2015), 99-122.

Познановић Раде, „Средње школе у региону Титово Ужице до наших дана“, *Ужички зборник* 11 (Титово Ужице, 1982), 63-97.

Протић Емилијан, *Летопис Гимназије ивањичке 1920-1995* (Ивањица: Гимназија, 1995)

Станић Радомир, „Манастир Ковиље“, *Зборник радова Народне музеја I* (Чачак, 1969), 33-53.

Ћунковић Срећко, *Школство и просвета у Србији XIX века* (Београд: Педагошки музеј, 1971)

[86] Светислав Љ. Марковић, Ковиљка Летић, *Сво осамдесет година основне школе у Ивањици 1836-2016* (Ивањица: Основна школа „Милинко Кушић“, 2017), 148-149.

SECONDARY EDUCATION IN IVANJICA STARTED A HUNDRED YEARS AGO

It has been a hundred years since the day when two teachers started higher education in a town on the river Golijska Moravica. An extremely important organism for this city, full of strength and life, which was named Ivanjica Gymnasium, developed from the embryo called the Higher Primary School. With more than 50 teachers and about 500 students, numerous classrooms and laboratories, modern teaching tools and computers, a rich library, a well-organized and comfortable school building, a courtyard enriched with sports fields and a rich cultural life that pulsates within its walls, spreading its influence far beyond the narrow circle of the school, Ivanjica Gymnasium has lived to celebrate a rare jubilee – the centenary of its founding.

By researching the available material in the school archives, the Archives of Serbia, Archives of Yugoslavia, Inter-Municipal Historical Archives of the city of Čačak, Historical Archives in Užice, libraries of Belgrade, Čačak, Užice and Ivanjica, as well as other available sources, we have collected important historical data and knowledge testifying to decades of engagement of respectable people of Moravica in order to enable their children to continue their education in their native place by opening of the Higher Primary School as the forerunner of Ivanjica Gymnasium, as well as its educational and pedagogical work in the period from 1920 to 1923.

Svetislav LJ. MARKOVIĆ PhD
Bratislav N. STOJILJKOVIĆ

L'ÉDUCATION DES LYCÉENS D'IVANJICA FUT ENTAMÉE IL Y A PLUS DE CENT ANS

Cent années passèrent depuis que deux maîtres commencèrent leur éducation dans cette petite ville sur la Moravica de la Golijska. De l'embryon nommé Haute école élémentaire, un nouvel organisme extrêmement important se développa, plein de force et de vitalité, qui se nomme le lycée d'Ivanjica. Avec plus de 50 maîtres et environ 500 élèves, de nombreux cabinets et laboratoires, des moyens d'éducation contemporains et des appareils informatiques modernes, une riche bibliothèque, un bâtiment scolaire confortable et bien aménagé, une cour sublimée avec des terrains sportifs et un espace vital culturel très varié, qui se pulse parmi ses murs, en étendant son influence bien plus loin que le cercle étroit de l'école, le lycée d'Ivanjica atteignit un rare anniversaire depuis sa fondation – son centenaire.

Par la recherche de la documentation disponible aux archives scolaires, aux Archives de la Serbie, aux Archives de la Yougoslavie, aux Archives intercommunales historiques de la ville de Čačak, aux Archives historiques à Užice, aux bibliothèques de Belgrade, Čačak, Užice et Ivanjica, ainsi que d'autres sources disponibles furent recueillis des renseignements et connaissances importantes qui témoignent de l'engagement de plusieurs décennies de l'engagement des citoyens renommés de la Moravica pour permettre à leurs enfants la continuation de leur éducation dans leur région natale, en ouvrant des Hautes écoles comme précurseurs du lycée à Ivanjica et de leur étude éducative-pédagogique dans la période des années 1920 à 1923.

Svetislav Lj. MARKOVIĆ, Dr
Bratislav N. STOJILJKOVIĆ